

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ZAVAROVALNIŠKI INSTRUMENTI KOT DOLGOROČNE
FINANČNE NALOŽBE

Ljubljana, april 2005

DAVID ZAKRAJŠEK

IZJAVA

Študent David Zakrajšek izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom prof. dr. SILVE DEŽELAN, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1. RAZVOJ ŽIVLJENJSKEGA ZAVAROVANJA IN NJEGOVE ZNAČILNOSTI.....	2
1.1. Zgodovinski razvoj življenjskih zavarovanj v svetu.....	2
1.2. Pomen življenjskega zavarovanja za narodno gospodarstvo.....	4
1.3. Vrste življenjskih zavarovanj s hranilno prvino.....	4
1.3.1. Tradicionalna življenjska zavarovanja	6
1.3.2. Inovativna življenjska zavarovanja.....	6
1.4. Razmere na slovenskem trgu življenjskih zavarovanj.....	7
2. VPLIV POKOJNINSKEGA SISTEMA NA INSTRUMENTE ŽIVLJENJSKEGA ZAVAROVANJA.....	9
2.1. Javni sistemi pokojninskih zavarovanj.....	9
2.2. Zasebni pokojninski sistemi.....	10
2.3. Prednosti in slabosti posameznih sistemov financiranja pokojnin.....	11
2.4. Vzroki za propad dokladnega sistema v Sloveniji.....	12
2.4.1. Demografski dejavniki.....	14
2.4.2. Spodbujanje zgodnjega upokojevanja in visoka nezaposlenost.....	15
2.4.3. Neenakost zavarovancev.....	15
2.4.4. Previsoka raven pravic zavarovancev.....	16
2.4.5. Nevzdržnost dokladnega financiranja.....	16
2.5. Pokojninska reforma v Sloveniji.....	17
2.5.1. Faze pokojninske reforme.....	18
2.6. Reforme pokojninskih sistemov kot priložnosti za življenjska zavarovanja.....	20
2.7. Direktiva EU o pokojninskem zavarovanju.....	21
3. ALTERNATIVNE OBLIKE VARČEVANJA ZA STAROST.....	23
3.1. Rentno zavarovanje in rentno varčevanje.....	24
3.2. Naložbene police.....	24
3.3. Razlika med naložbenim in klasičnim življenjskim zavarovanjem ter vzajemnimi skladi.....	25
4. PONUDBA ŽIVLJENJSKIH ZAVAROVANJ V TUJINI.....	26
4.1. ZDA.....	28
4.2. EU.....	30
5. PONUDBA ŽIVLJENJSKIH OZ. NALOŽBENIH ZAVAROVANJ V SLOVENIJI.....	32
5.1. Trgi življenjskega zavarovanja v Sloveniji.....	33
5.1.1. Ponudba naložbenih zavarovanj zavarovalnice Triglav.....	34
5.1.2. Ponudba naložbenih polic zavarovalnice Slovenica.....	36
5.1.3. Ponudba naložbenih polic zavarovalnice Generali.....	38
5.2. Obdavčitev življenjskih zavarovanj po novi zakonodaji.....	40
SKLEP.....	40
LITERATURA.....	43
VIRI.....	44
PRILOGA	
SLOVARČEK ZAVAROVALNIŠKIH IZRAZOV	

UVOD

Staranje prebivalstva in posledično zmanjševanje razmerja med aktivnimi zavarovanci in upokojenci povzročata preobremenjenost javnega sistema financiranja pokojnin. Cilj številnih držav po vsem svetu je zmanjševanje vloge javnih dokladnih sistemov. S tem namenom je bila tudi pri nas uvedena pokojninska reforma, ki bistveno zmanjšuje pravice iz obveznega pokojninskega zavarovanja. Ta reforma je na prvi pogled precej neprijazna, vendar je bila nujno potrebna za normalno delovanje državne pokojninske blagajne. Posameznik je vedno bolj prepuščen lastni skrbi in iznajdljivosti pri zagotavljanju finančno varne prihodnosti. Na izbiro ima širok spekter produktov številnih finančnih institucij, ki se v hudem konkurenčnem boju trudijo za lasten uspeh ter za zadovoljitev finančne varnosti vsakega posameznika.

Eden izmed takih produktov je življenjsko zavarovanje, ki zagotavlja finančno varnost tako zavarovanca samega kot tudi njegove družine, hkrati pa pomeni tudi dolgoročno varčevanje za stabilno prihodnost. Prav tako kot za posameznika je produkt koristen tudi za celotno družbo, saj zavarovalnice z akumulacijo premij življenjskih zavarovanj zberejo ogromno kapitala na narodnogospodarski ravni ter hkrati delujejo kot posrednik med varčevalci (zavarovalci) in investitorji (subjekti v gospodarstvu).

Namen mojega diplomskega dela je podrobneje predstaviti značilnosti omenjenega instrumenta zavarovalnic, stanje na področju življenjskih zavarovanj doma in v svetu ter prikazati dejavnike, ki so vplivali na razvoj tega instrumenta.

Diplomsko delo je razdeljeno na pet poglavij. V prvem poglavju sem predstavil splošne značilnosti življenjskega zavarovanja ter njegov razvoj v svetu in pri nas. Predstavljeni so temeljni izrazi v povezavi s pojmom življenjskega zavarovanja ter razdelitev življenjskih zavarovanj s hranilno prvino, ki nas bodo v okviru obravnavane teme tudi najbolj zanimala.

Drugo poglavje govori o vplivu pokojninskega sistema na življenjsko zavarovanje. Predstavljene so značilnosti tako javnih kot tudi zasebnih pokojninskih sistemov, njihove prednosti in slabosti, ter vzroki za propad dokladnega sistema v Sloveniji. Nato je na kratko predstavljena pokojninska reforma, njene značilnosti, cilji in časovna izvedba. Na koncu poglavja je nanizanih še nekaj dejstev o direktivi EU o pokojninskem zavarovanju.

V tretjem poglavju sem spregovoril nekaj besed o ostalih možnostih varčevanja, ki so najbližja alternativa življenjskemu zavarovanju; to sta rentno zavarovanje oziroma varčevanje ter naložbene police. Pojasnjene so tudi razlike med pojmom naložbeno in klasično življenjsko zavarovanje ter razlika med neposrednim varčevanjem v vzajemnih skladih ter posrednim preko zavarovalnice oziroma preko naložbenega življenjskega zavarovanja.

Glede na to, da sta v letu 2003 trga ZDA in EU po vsoti zbranih premij skupaj predstavljala kar 72 odstotkov celotnega svetovnega trga življenjskih zavarovanj, sem se odločil, da v četrtem

poglavju pogledamo nekaj značilnosti obeh trgov. Predstavljene so razmere in stanje na trgih, distribucijski kanali, naložbena politika, pri EU pa sem omenil tudi tri generacije smernic v zvezi z življenjskim zavarovanjem, s poudarkom na najpomembnejši; tretji. V zadnjem poglavju je predstavljena ponudba življenjskih zavarovanj nekaterih domačih zavarovalnic. Ob vse večji konkurenčnosti finančnih institucij je mogoče predvideti, da so si različice ponudb omenjenega instrumenta zelo podobne, vsekakor pa naložbena zavarovanja izbranih skladov prinašajo različne donosnosti ob različni stopnji naložbenega tveganja. Na koncu je podan še sklep.

1. RAZVOJ ŽIVLJENJSKEGA ZAVAROVANJA IN NJEGOVE ZNAČILNOSTI

Človek že od nekdaj čuti potrebo po varnosti. Hkrati pa so ga veskozi spremljali dejavniki, ki so ogrožali njegovo lastnino, zdravje in njega samega. Zato je posameznik prav kmalu ugotovil, da je zelo ranljiv. Iz tega razloga so nastale različne oblike organiziranih skupnosti, ki jim je grozila ista vrsta nevarnosti. Člani teh skupnosti so zbirali prispevke, ki so bili nato porabljeni kot pomoč tistim članom, ki jih je prizadela nevarnost. V tej medsebojni solidarnosti posameznih članov v rizični skupnosti lahko razberemo bistvo zavarovanja. V vsakdanjem življenju uporabljamo vrsto izrazov, ki so povezani z zavarovanjem. Zato je dobro imeti o njih pravilno predstavo, ne le neke bolj ali manj meglene slutnje, kot pravi Boncelj (1983, str. 13). Prav zato sem opisal osnovne zavarovalne izraze, ki so predstavljeni v slovarčku na koncu naloge

V nadaljevanju bom predstavil zgodovinski razvoj življenjskih zavarovanj v svetu ter pomen življenjskega zavarovanja za narodno gospodarstvo. Tretja točka tega poglavja opisuje vrste življenjskih zavarovanj s hranilno prvino. V četrtem podpoglavju pa so predstavljene razmere na slovenskem trgu življenjskih zavarovanj.

1.1. Zgodovinski razvoj življenjskih zavarovanj v svetu

O prvih oblikah življenjskega zavarovanja je mogoče govoriti že pri Egipčanih, in to že okoli leta 4500 pred našim štetjem. Po napisih na nagrobnih spomenikih so ugotovili, da so bili kamnoseki organizirani v nekakšno združenje, ki je skrbelo za pokop preminulih članov. V Hamurabijevem zakoniku iz leta 1750 pr. n. š. pa je vsebovan zapis, ki obravnava zavarovanje kot institucijo. Odredba govori o medsebojni pomoči oziroma nadomestilu tovora trgovcu v karavani, ki so jo napadli razbojniki. Če pa so razbojniki ubili trgovca, pa je bila država dolžna poskrbeti za njegovo družino. Pri starih Rimljanih je že mogoče opaziti, da so se zavedali vpliva starosti na življenjsko zavarovanje. Dolžnost rimskih legionarjev med služenjem cesarju je bila obvezno plačevanje prispevkov. Po prestopu v civilno sfero so dobili nazaj neko določeno vsoto, ki jim je olajšala prestop v civilno življenje. V primeru, da so padli v boju, pa so to vsoto dobili sorodniki preminulih (Bijelić, 1998, str. 10).

Z razpadom rimskega cesarstva leta 476 n. š. pa je predvsem zaradi preseljevanja narodov opaziti tudi zaton zavarovalnih ustanov. Zopet jih zasledimo šele v X. in XI. stoletju v obliki cehovskih združenj trgovcev in obrtnikov. Ta združenja so nudila svojim članom oziroma njihovim svojcem pomoč v primeru bolezni, brezposelnosti in smrti. Srednjeveški cehi v Angliji so svojim članom nudili tudi zavarovanja pred poplavami in požari, pred brodolomom in pred razbojniki. Višina odškodnine pa ni zadostovala za odpravo škode. Malce kasneje so se prav v Angliji, ki velja za zibelko življenjskega zavarovanja, pojavile English friendly societies oziroma prijateljske družbe, ki so skrbele za medsebojno pomoč članom. Ker pa vplačani prispevki članov niso bili odvisni od starosti članov, je večina bremen padla na mlade in zdrave člane. Zaradi tega je upadlo tudi število novih zavarovancev, kar pa je hkrati s staranjem članov pogojevalo propad teh združenj. Obdobje novega veka zaznamuje nastanek velikih zavarovalnih organizacij, komercializacija zavarovanj in uporaba znanstvenih, predvsem matematičnih in statističnih metod v zavarovalstvu (Bijelić, 1998, str. 11). Napredek znanosti je pogojeval dosežke na področju zakonitosti statistike. Odkrit je bil verjetnostni račun, leta 1693 pa so nastale prve tablice umrljivosti, ki so postale osnova tehnike življenjskih zavarovanj. V Franciji je Lorenzo Tonti leta 1689 izdelal prvo rentno zavarovalno shemo, po kateri so zavarovanci po določenem času vplačevanja začeli dobivati dosmrtno rento. Na tak način mu je uspela reorganizacija in ozdravitev francoskih javnih financ. Oblikovala pa so tudi izhodiščna načela izračunavanja verjetnosti nastanka škodnega dogodka. Leta 1713 je Švicar Jakob Bernauli v svojem delu znanstveno opredelil načelo zakonitosti velikega števila. To delo lahko upravičeno štejemo za začetek zavarovalne matematike in statistike. Na Škotskem pa je iz leta 1743 poznan prvi primer matematičnega pristopa k oblikovanju pravil za delovanje dolgoročnega zavarovanja. Izdelali so ga, ker so hoteli urediti socialno varnost družinam pokojnih duhovnikov. Princip je bil tako dobro zasnovan, da se je sistem ohranil vse do današnjih dni.

Prva prava zavarovalnica za življenjska zavarovanja, kot jih poznamo danes, je bila ustanovljena v Angliji leta 1762. Delovala je po pravilih verjetnostnega računa in tablic umrljivosti. Uvedena je bila tudi premija in matematična rezerva na zavarovalno-tehnični podlagi. Od tu naprej pa se je moderno življenjsko zavarovanje razširilo po vsem svetu (Martinčič, 1995, str. 3).

Za Evropo konec 19. in v prvih desetletjih 20. stoletja je značilen pojav posameznih oblik socialnega zavarovanja. Ta zavarovanja so nastala kot posledica pospešenega tehničnega napredka in industrializacije. Lastnikov podjetij in države pa ni prav nič skrbela socialna varnost delavcev. Zato so se le-ti sami začeli povezovati v delavska združenja oziroma sindikate. Sindikati so hoteli za svoje člane poskrbeti tako, da bi jim bila zagotovljena neka minimalna socialna varnost v obliki zavarovanja za primer bolezni, nesreč in brezposelnosti. To jim je uspelo šele, ko je prišlo do nemirov in organiziranih stavk. Nemški kancler Bismarck je zato, da bi preprečil nemire, prvi uvedel sodobno delavsko zavarovanje. V bistvu pa je zvito prelisičil in umiril ljudske množice, saj so bili socialni izdatki minimalni. Leta 1883 so v Nemčiji uvedli obvezno delavsko zavarovanje, leta 1884 nezgodno, ter leta 1889 zavarovanje za primer invalidnosti.

Velika Britanija je leta 1908 sprejela zakon o zavarovanju za primer bolezni, invalidnosti in brezposelnosti. Šele leta 1928 pa so tudi Francozi uvedli prvi zakon o socialnem zavarovanju (Gjerkeš, 1997, str. 6).

1.2. Pomen življenjskega zavarovanja za narodno gospodarstvo

Pomena življenjskega zavarovanja se zavedajo povsod po svetu, tako v razvitih, kot tudi v manj razvitih državah. V večini evropskih držav zavzemajo premije za življenjsko zavarovanje približno polovični delež med vsemi premijami. Čeprav je bil leta 2002 pri nas ta odstotek le 22,7, se hitro večja. Situacija je popolnoma drugačna v bogatih državah vzhodne Azije, predvsem na Japonskem, kjer imajo ljudje sklenjenih tudi po več življenjskih zavarovanj hkrati.

Osnovni namen življenjskega zavarovanja je ublažiti denarno stisko, ki nastane, ko pride do zavarovalnega dogodka. Zavarovalni dogodek pa je lahko smrt ali pa potek določenega obdobja, ko se izteče zavarovalna polica. Obstajajo pa še drugi pozitivni učinki, zaradi katerih je država oziroma njena politika naklonjena spodbujanju nakupa življenjskih zavarovanj. To naklonjenost država kaže v obliki davčnih olajšav pri vplačanih premijah. Življenjsko zavarovanje pomeni veliko razbremenitev države pri reševanju pokojninske problematike, posebno sedaj, ko je praktično povsod uveden naložbeni sistem financiranja pokojninske blagajne. Dokladni sistem je v krizi oziroma bo znesek pokojnine, ki se bo financirala iz tega sistema, čedalje nižji. Ostali pozitivni učinki življenjskega zavarovanja pa so (Policy issues in insurance, 1996, str. 13):

- prispeva k socialni stabilnosti, ker posamezniku omogoča, da minimizira finančni stres in skrbi, v primeru smrti zavarovanca pa omogoča upravičencem ekonomsko varnost;
- posamezne vrste življenjskih zavarovanj v obliki rentnih izplačil zavarovancem zagotavljajo, da ohranjajo svojo blaginjo tudi po upokojitvi;
- banke, ki sodelujejo z zavarovalnicami, lahko na osnovi zastave police življenjskega zavarovanja nudijo zavarovalcu kredit pod ugodnejšimi pogoji;
- je podpora celotnemu gospodarstvu. Z akumulacijo majhnih prispevkov od premij življenjskega zavarovanja zberejo zavarovalnice ogromno kapitala na narodnogospodarski ravni. V bistvu delujejo kot finančni posrednik med varčevalci (zavarovalci) in investitorji.

1.3. Vrste življenjskih zavarovanj s hranilno prvino

Življenjska zavarovanja delimo po več merilih. Bijelić (1998, str. 342) loči naslednje oblike življenjskih zavarovanj:

- zavarovanje za nevarnost smrti in doživetje
- rentna zavarovanja
- dodatna nezgodna zavarovanja
- zavarovanje za izplačilo ob poroki oziroma rojstvu
- zavarovanje nevarnosti smrti, doživetja ali rente, za katera se prevzema naložbeno tveganje

- zavarovanje z enkratnim ali obročnim vplačilom
- prostovoljna pokojninska in invalidska zavarovanja
- nekatera druga življenjska zavarovanja

Nadalje lahko življenjska zavarovanja delimo tudi (Jakopin, 2001, str. 7):

(I) glede na tveganje:

- za primer smrti (zavarovalnica izplača samo v primeru smrti, ob doživetju pa nič)¹,
- za primer doživetja,
- mešano (za primer smrti ali primer doživetja);

(II) glede na število zavarovancev ločimo:

- individualna,
- vzajemna (za zakonca, poslovnega partnerja ipd.) in
- kolektivna življenjska zavarovanja;

(III) po načinu izplačila zavarovalne vsote, in sicer na

- enkratna in
- rentna (tudi pokojninska);

(IV) glede na spreminjanje zavarovalnih vsot med zavarovanjem, pri čemer ločimo

- rastoča in
- padajoča življenjska zavarovanja;

(V) na ostale oblike, kot so:

- zavarovanje za primer rojstva otroka,
- zavarovanje za primer poroke,
- zavarovanje za odpravnine.

V okviru pričujočega diplomskega dela nas bo zanimala predvsem delitev življenjskih zavarovanj na tista s hranilno prvino in na tista brez prvine varčevanja oziroma hranjenja. Pri slednjih govorimo tudi o terminskem življenjskem zavarovanju (angl. term life insurance).

Hartman (1994, str. 129) produkte življenjskega zavarovanja s prvino varčevanja razdeli na tradicionalne in inovativne. Poglejmo si značilnosti omenjenih skupin podrobneje.

¹ V Sloveniji te oblike življenjskega zavarovanja ne poznamo.

1.3.1. Tradicionalna življenjska zavarovanja

Tradicionalna zavarovanja so dveh oblik. Prva oblika je t. i. »navadno« življenjsko zavarovanje za vse življenje (angl. ordinary whole life insurance). Prvina varčevanja je v tem, da se lahko imetnik zavarovalne police slednji odreče in dobi za to del vplačanih premij.

Druga oblika je t. i. navadno življenjsko zavarovanje za določen čas (angl. endowment insurance). Zavarovalnica zagotovi, da bo izplačala upravičencu zavarovalno vsoto, če zavarovanec v določenem časovnem obdobju umre, oziroma na koncu tega obdobja, če zavarovanec preživi. Ta oblika je zelo priljubljena v večini razvitih držav, saj se pogosto uporablja v kombinaciji s posojilom za hišo ali stanovanje. Tako postane zavarovanje garancija za najeto posojilo (Hartman, 1994, str. 129).

1.3.2 . Inovativna življenjska zavarovanja

Tu poznamo štiri oblike zavarovanj. Prva je prilagodljivo življenjsko zavarovanje (angl. adjustable life insurance). V ZDA so ga uvedli leta 1971. Pri tej obliki se lahko zavarovanec glede na trenutne finančne možnosti odloča oziroma spreminja višino premije, s tem pa tudi zavarovalno vsoto.

Druga možnost je življenjsko zavarovanje s spremenljivim donosom (angl. variable capital life insurance, variable life, unit linked insurance). Zanj je značilno, da se zavarovalna vsota ter vrednost ob odpovedi spreminja glede na donose naložb na ločenem računu. Stopnja dobička zavarovalnice kot celote je različna od stopnje dobička iz police. Stranka ponavadi lahko izbere, kam naj zavarovalnica naloži njeno premijo, s tem pa prevzame tudi naložbeno tveganje. V primeru višanja tečajev izbranih vrednostnih papirjev (delnice, obveznice ali oboje hkrati, točke vzajemnih skladov) bo donos oz. dobiček police večji kot pa v primeru padanja vrednosti tečajev. Premije so lahko prilagodljive ali pa fiksne. Ta oblika zavarovanja je bila najprej uvedena na Nizozemskem, v Veliki Britaniji in Kanadi, v ZDA pa leta 1976 (Hartman, 1994, str. 129).

Tretja različica inovativnega zavarovanja je hkrati tudi tretja oblika navadnega življenjskega zavarovanja za vse življenje. Imenuje se univerzalno življenjsko zavarovanje (angl. universal life insurance). Pri tem zavarovanju gre za kombinacijo terminskega življenjskega zavarovanja in varčevanja. To je v bistvu investiranje v zavarovalnico. Imetniku zavarovalne police je zagotovljena donosnost v višini obrestne mere, ki je zapisana v pogodbi. Dodatna obrestna mera pa se oblikuje ali po formuli, ki jo določi zavarovalnica, ali pa glede na gibanje tečaja državnih obveznic. Zanimivo pri tem zavarovanju je, da zavarovalec lahko celo preneha plačevati premijo in pri tem ne izgubi kritja rizika, če je vrednost izplačila ob morebitni odpovedi večja ali vsaj enaka nič. V tem primeru se vzdržuje le še zavarovalni del police, to pa je hkrati tudi pogoj, da se zavarovanje ne prekine. Imetnik police lahko prosto dviga denar s svojega računa, lahko pa

tudi viša oziroma nižja zavarovalno vsoto. S strani zavarovalnice je tudi ažurno obveščen o stanju njegovega zavarovanja in o višini premije, ki jo mora plačevati, če hoče vzdrževati željeno kritje.

Četrta oblika se imenuje univerzalno življenjsko zavarovanje s spremenljivim donosom (angl. variable universal life, flexible unit linked). V tej različici so združene tako lastnosti univerzalnega življenjskega zavarovanja (premije so popolnoma prilagodljive) kot tudi lastnosti življenjskega zavarovanja s spremenljivim donosom, ker sta velikost zavarovalne vsote in vrednost izplačila ob odpovedi odvisna od gibanja tečajev izbranih vrednostnih papirjev (Hartman, 1994, str. 130).

Vidimo torej, da ima življenjsko zavarovanje zelo pestro zgodovino, ki se začne že pri Egipčanih in starih Rimljanih, nato pa znova nadaljuje v 10. in 11. stoletju z nastankom cehovskih združenj trgovcev in obrtnikov. Napredek znanosti in uporaba matematičnih in statističnih metod v zavarovalstvu pa so značilnosti novega veka. V Sloveniji je bila prva življenjska zavarovalnica ustanovljena leta 1873, tuje pa so bile prisotne že prej. Osnovni namen življenjskega zavarovanja je nadomestitev denarne izgube, ki nastane ob smrti zavarovanca, ostali pozitivni učinki pa so socialna stabilnost, ohranjanje blaginje v starosti, ugodnejši pogoji najemanja posojil, na ravni celotnega gospodarstva pa z akumulacijo premij zavarovalnice lahko plemenitijo zbrana sredstva. Življenjska zavarovanja lahko delimo po več merilih, najpomembnejša pa je delitev na zavarovanja brez prvine varčevanja in na tista s hranilno prvino. V okviru teh pa poznamo tradicionalna in pa inovativna zavarovanja.

V naslednjem podpoglavju predstavljam zgodovinski potek dogajanja na slovenskem trgu življenjskih zavarovanj vse od njegovega nastanka pa do današnjih dni.

1.4. Razmere na slovenskem trgu življenjskih zavarovanj

Področje življenjskih zavarovanj in zavarovalništvo nasploh se je v Sloveniji pojavilo veliko kasneje kot pa v bolj razviti Evropi. Kljub temu je bil razvoj dokaj pester, saj so na slovenskem v drugi polovici 19. stoletja začele delovati predvsem tuje zavarovalnice, sprva še v Avstro-Ogrski, kasneje v Kraljevini Jugoslaviji in nato v SFRJ.

Kot pionirsko zavarovalnico na Slovenskem, ki je nudila življenjska zavarovanja, lahko imenujemo Zavarovalno banko Slovenije. Ustanovljena je bila leta 1873. Pri njej se je bilo mogoče zavarovati za primer smrti in doživetja. Zaradi pomanjkanja izkušenj je leta 1885 propadla. Zato pa je bila toliko bolj uspešna leta 1900 v Ljubljani ustanovljena Vzajemna zavarovalnica. Z njo je zapihal svež veter zavarovalništva. Na začetku je nudila predvsem požarna zavarovanja. Za jasnejšo sliko tedanjih razmer naj povem, da je imela ta zavarovalnica precej hudo konkurenco na naših tleh, saj je bilo v Ljubljani tedaj 23 zastopstev tujih zavarovalnic s sedeži od Stuttgarta, Dunaja, Trsta, Budimpešte pa vse do Londona (Jakopin, 2001, str. 5).

Po koncu 1. svetovne vojne pa je začela Vzajemna tržiti tudi življenjska zavarovanja. S tem, ko je prevzela življenjska zavarovanja od tujih zavarovalnic, predvsem avstrijskih, je naredila velik korak v razvoju slovenskega zavarovalništva. Leta 1921 je bil v novi državi Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev sprejet »Zakon o osiguranju radnika«. S tem je država naredila velik napredek oziroma je postala bolj zaščitniška do delavcev. V sredini 40-ih je bilo na ozemlju celotne Jugoslavije 28 zavarovalnic, od tega samo tretjina domačih. Posledice svetovne gospodarske krize v letih 1930–1935 so občutile tudi zavarovalnice. Omeniti je potrebno propad dunajske zavarovalnice Phoenix leta 1936, v kateri so imeli sklenjena zavarovanja nižji in srednji sloji prebivalstva na ozemlju Slovenije pa tudi ostale Jugoslavije.

Do začetka 2. svetovne vojne je bilo v Ljubljani 5 tujih in 8 domačih zavarovalnic. Število se je torej zmanjšalo, ker je država uvedla zavarovalni nadzor. Ta pa se je po koncu 2. svetovne vojne drastično povečal, saj je bila uvedena centralizacija zavarovalništva. Takratna ljudska oblast je zaplenila premoženje vseh tujih in zasebnih zavarovalnic. Nastopilo je obdobje popolnega monopolnega položaja v zavarovalništvu, saj je v celotni Jugoslaviji obstajala le ena zavarovalnica »Državni osiguravajući zavod«, oziroma DOZ. Vzajemna je postala podružnica DOZ-a pod imenom Zavarovalni zavod Slovenije. Centralistični način vodenja pa ni trajal dolgo, saj se je DOZ že v začetku 60-ih razcepil na občinske in medobčinske zavarovalnice. Te so se morale združevati v republiške zavarovalne skupnosti, te pa naprej v Jugoslovansko zavarovalno skupnost - JZO. Vendar pa je bila to le navidezna konkurenca, saj je bila za odškodninske zahteve še vedno odgovorna samo centrala v Beogradu oziroma JZO. Leta 1962 je bila v Mariboru ustanovljena dokaj samostojna zavarovalnica z imenom »Skupna zavarovalnica za okraj Maribor«. Leta 1967 je bil sprejet nov sistemski zakon o zavarovalništvu. Napovedal je bolj tržni pristop k zavarovanju, čeprav še vedno po socialističnih principih. Z združitvijo občinskih in medobčinskih zavarovalnic sta istega leta nastali zavarovalnici Sava in Maribor, ki sta poslovali na vsem jugoslovanskem ozemlju. Leta 1976 sta se združili v Zavarovalno skupnost Triglav s sedežem v Ljubljani, ki je ostala vse do leta 1990 edina slovenska zavarovalna organizacija v Sloveniji in ena izmed treh največjih zavarovalnic v Jugoslaviji. V tem obdobju so bile razmere za sklepanje življenjskih zavarovanj precej neugodne, saj je enormna inflacija razvrednotila zagotovljeno zavarovalno vsoto, ki jo je dobil imetnik police ob izteku pogodbe. Sklenitev življenjskega zavarovanja je postala bolj smiselna šele s spremembo deviznih predpisov (Šmigoc, 2002, str. 6).

Za obdobje po letu 1990 je značilna tržna naravnost celotnega gospodarstva, prav tako tudi zavarovalništva. Iz nekdanjih območnih skupnosti zavarovalnice Triglav so nastale 3 samostojne delniške družbe, in sicer Adriatic, zavarovalna družba d. d., Zavarovalnica Tilia in Zavarovalnica Maribor. Preostali del zavarovalnice Triglav se je registriral kot d. d. s sedežem v Ljubljani. Nekdanje enote v sosednji Hrvaški so postale samostojne delniške družbe z večinskim slovenskim kapitalom. Prav tako so podružnice matičnih zavarovalnic iz nekdanjih sosednjih republik postale samostojne enote. Seveda so se prej preimenovali: hrvaška zavarovalnica Croatia v Slovenico in srbska Dunav v Ljubljansko zavarovalnico. V luči približevanja EU je bil cilj tudi ustreznost prilagoditev zakonodaje smernicam, ki jih le-ta narekuje. Z novim zakonom, ki

je bil sprejet januarja 2000, so se slovenske zavarovalnice kar najbolj približale evropskim. V zavarovalno prakso so prišle številne novosti, nove zavarovalne skupine in vrste. Zavarovalnice so začele uvajati sodobne tržne prijeme, ki jih narekuje konkurenčno okolje s hitro razvijajočim se trženjem (Bijelić, 1998, str. 16) .

2. VPLIV POKOJNINSKEGA SISTEMA NA INSTRUMENTE ŽIVLJENJSKEGA ZAVAROVANJA

Cilj vseh pokojninskih zavarovanj je zagotoviti materialno in socialno varnost predvsem starejšemu in neaktivnemu delu prebivalstva. Če pogledamo v zgodovino, ugotovimo, da so za starejše osebe skrb prevzemali najprej družinski člani in vaške skupnosti. Industrializacija in razvoj gospodarstva pa sta bila glavna dejavnika, ki sta zmanjšala vlogo teh neformalnih ureditev. Vloga skrbnika starejših oziroma urejanje pokojninskega sistema pa je prešlo na državo, delodajalce in na posameznika samega.

Značilnosti pokojninskih sistemov se od države do države razlikujejo, saj so na njihov razvoj vplivali različni kulturno–geografski dejavniki. Vendar pa kljub razlikam ostaja neka temeljna značilnost vseh pokojninskih ureditev. To je, da želijo zagotoviti starejšim finančno neodvisnost oziroma dohodek, ki jim bo zagotavljal približno enak življenjski standard kot v času zaposlitve. Ker je delež starejših v razvitem svetu zelo visok, prihodnji trendi pa kažejo na to, da bo še naraščal, je pomen ustreznega pokojninskega sistema bistvenega pomena tako za posameznika kot tudi za državo (Okorn, 2002, str. 2).

Glede na izvajalca pokojninskega zavarovanja ločimo javne in zasebne sisteme pokojninskih zavarovanj. Poglejmo si najpomembnejše značilnosti posameznih sistemov podrobneje.

2.1. Javni sistemi pokojninskih zavarovanj

Velika večina javnih pokojninskih sistemov je dokladnih, kar pomeni, da so financirani po t. i. principu "(PAYG)". Tu gre za t. i. medgeneracijsko pogodbo, kjer generacija, ki je delovno aktivna, plačuje prispevke, s katerimi se potem izplačuje pokojnine upokojencem. Pri tem pa ta delovna generacija pričakuje, da ji bo prihodnja generacija na enak način zagotovila pokojnine, ko bo prišel čas upokojitve (Okorn, 2002, str. 4).

V bistvu ločimo dve osnovni vrsti javnih pokojninskih zavarovanj. To sta Bismarckov in Beveridgeov model. Skozi čas pa se je razvil tudi model pokojninskega zavarovanja, ki predstavlja neko vmesno pot med zgoraj omenjenima. Imenuje se skandinavski model.

Bismarckov model je dobil ime po nemškem železnem kanclerju Ottu von Bismarcku (1815-1898). Po tem modelu je pokojninsko zavarovanje financirano s prispevki delodajalcev in

delojemalcev, obseg pravic, ki bi bile zagotovljene na podlagi dohodkovnega in premoženjskega preizkusa, pa je zelo skromen. Osnovne socialne pravice so visoke, država pa skoraj ne posega v sistem. Višina pokojnine je dokaj visoka, saj naj bi posamezniku zagotavljala enak standard, kot ga je imel v času zaposlitve, odvisna pa je tudi od zaslužka v določenem obdobju. Sistem je uveljavljen v Nemčiji, Avstriji, Belgiji, Franciji, Italiji, Španiji in v ZDA. Med države s tem modelom lahko upravičeno štejemo tudi Slovenijo, saj je bismarijanski model služil kot osnova pri oblikovanju prvega splošnega pokojninskega zavarovanja leta 1937 (Stanovnik, 1998, str. 141).

Anglosaksonske dežele pa so prevzele sistem, ki se imenuje po angleškem ekonomistu Beveridgu (1879-1963), ki je leta 1942 objavil poročilo, v katerem priporoča, naj se vse vrste javnih socialnih zavarovanj združijo v enoten sistem. Ta sistem naj zagotavlja minimalna potrebna sredstva vsem državljanom, ki nimajo drugih virov dohodka. Sistem se nasprotno kot Bismarckov model napaja z davki, zato je tudi obseg pravic, ki se zagotavlja z dohodkovnim in premoženjskim preizkusom upravičenca, precej velik. Osnovne socialne pravice so zelo nizke, država pa v veliki meri (s pobiranjem davkov) posega v sistem. Višina pokojnine je nizka in enotna. Njena višina ni povezana z zaposlitvijo in višino zaslužka. Zdravstvena oskrba pa je univerzalna in financirana v celoti z davki. Ker je pokojnina nizka, se je v teh državah hitreje in v večjem obsegu razvilo dodatno varčevanje za starost, tudi v obliki življenjskih zavarovanj. Države, v katerih je uveljavljen ta sistem, so poleg Anglije še Nizozemska, Belgija, Kanada, nekatere mediteranske države, čeprav je v teh državah sistem prilagojen ali pa v njih najdemo le posamezne elemente tega modela.

Skandinavski model je kot že rečeno neka srednja pot med zgoraj omenjenima. Združuje lastnosti beveridgeovega modela, saj se prav tako napaja z davki. Večina pravic, ki obsegajo sistem socialne varnosti je univerzalnih, pogoj za njihovo pridobitev pa je le državljanstvo.

2.2 Zasebni pokojninski sistemi

Za večino držav zahodne Evrope in predvsem ZDA je značilno, da so se poleg javnega sistema pokojninskih zavarovanj razvile tudi dodatne oblike zasebnih oziroma naložbenih pokojninskih zavarovanj. To pa predvsem zaradi tega, ker javni pokojninski sistemi nudijo upokojencu le minimalna sredstva za zagotavljanje materialne varnosti. Zaradi problemov financiranja javnih sistemov vedno bolj narašča pomen zasebnih pokojninskih sistemov. Bistveno vlogo odigra ta sistem v dopolnjevanju javnega sistema. Tudi po mnenju strokovnjakov je pokojninski sistem v državi dober, če zagotavlja usklajeno delovanje javnega in zasebnega sektorja, njuno medsebojno dopolnjevanje, predvsem pa zagotavljanje primernega življenjskega standarda upokojencem.

Naložbeni pokojninski sistem se uporablja kot sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja. Delež prihodkov socialne varnosti, ki jo zagotavljajo privatna socialna zavarovanja, je čedalje

večji, zato je razumljivo, da ima država v rokah vzvode, s katerimi kontrolira celoten pokojninski sistem, tako javni kot tudi zasebni. S spodbujanjem naložbenega sistema hoče država razbremeniti financiranje javne pokojninske blagajne, zato so vplačani prispevki predmet davčnih olajšav. Razlikujemo dve obliki financiranja naložbenega sistema, obvezna in prostovoljna.

Medtem ko pri obveznem financiranju država predpiše višino prispevka v pokojninsko zavarovanje tako za delodajalca kot tudi za delojemalca in je višina prispevkov odvisna od panoge dejavnosti delodajalca oziroma od poklica delojemalca, pri prostovoljnem naložbenem financiranju nista predpisani niti višina niti način varčevanja. Prav tako ni govora o razdelitvi prispevka med delodajalcem in delojemalcem. Omejena je le višina prispevka, ki ga lahko izkoristita kot davčno olajšavo obe stranki (Jenko, 2002, str. 12).

Glede na nosilca inflacijskega in investicijskega tveganja ločimo dve obliki zasebnih pokojninskih načrtov: načrte z vnaprej določenimi pravicami in načrte z vnaprej določenimi prispevki.

Pokojninski načrti z vnaprej določenimi pravicami: (poklicne pokojninske sheme) tu nosi obe tveganji ustanovitelj oziroma delodajalec, ki vplačuje prispevke, višina dodatne pokojnine se določi s pomočjo izračuna, kjer sta pomembna višina plače in pa delavna doba delavca, ne pa uspešnost upravljanja s sredstvi. Ta skrb delavcu oziroma zavarovancu odpade, prevzame jo torej ustanovitelj, ki mora skrbeti, da bo solventen pri poravnavanju bodočih obveznosti. Ker je delodajalec pod velikim pritiskom, se v praksi uveljavljajo spremembe v naložbenih sistemih tako, da se del tveganja prenese na člane pokojninskega načrta.

Pokojninski sistem z vnaprej določenimi prispevki (osebni pokojninski načrt): obe vrsti tveganja nosi zavarovanec oziroma delavec, ki vplačuje le vnaprej znane prispevke, višino pokojnine je možno ugotoviti šele ob upokojitvi, saj je odvisna od vplačanih prispevkov, dobe vplačevanja oziroma varčevanja ter od donosnosti finančnih naložb, v katere so prispevki investirani (Jenko, 2002, str. 11).

2.3. Prednosti in slabosti posameznih sistemov financiranja pokojnin

Vsak sistem financiranja ima svoje prednosti in slabosti. Prednosti, ki jih ponuja en sistem, so hkrati slabosti drugega sistema. To kaže na to, da rešitev ni v popolni ukinitvi enega in uvedbi drugega, ampak v ugotavljanju najoptimalnejše kombinacije obeh sistemov.

Pri dokladnem oziroma PAYG sistemu ni prisotnih dveh vrst tveganja, ki pa sta hkrati prisotni pri naložbenem sistemu. To sta inflacijsko in pa politično tveganje (Matevljič, 2002, str.11). Inflacijsko tveganje je prisotno zaradi tega, ker lahko visoka inflacija v prihodnosti zmanjša kupno moč oziroma vrednost naložbe. Ker obstaja možnost nepredvidljive inflacije, obstaja tudi tveganje, da se bo zmanjšala oziroma razvrednotila vrednost anuitete, ki jo je posameznik

privarčeval v dobi vplačevanja v naložbeni sklad. S tem pa bo razvrednoten tudi dodaten znesek pokojnine.

Politično tveganje je prisotno v tem smislu, da lahko vlada v prihodnosti glede na trenutne gospodarske razmere in kazalce uporabi sredstva iz pokojninskih skladov za povečanje svojih prihodkov. To lahko naredi v obliki odprave davčnih olajšav ali pa povečanih davčnih stopenj. Lahko celo zakonsko posega v investicijsko politiko pokojninskih skladov, tako da npr. zahteva nakup določene količine državnih vrednostnih papirjev. S tem povečuje javni dolg in hkrati pokriva proračunski primankljaj.

Ostale prednosti dokladnega sistema so poleg odpornosti na inflacijo in nepredvidljiva makroekonomska gibanja še nizki administrativni stroški in pa redistribucija oziroma prerazdeljevanje dohodka od delovno aktivnega dela prebivalstva k upokojujencem.

Eden od demografskih trendov v vseh razvitih državah je padanje rodnosti. S tem in še nekaterimi kasneje opisanimi vzroki pa pada razmerje med zaposlenimi in upokojujenci. Ker mora vedno manj zaposlenih vzdrževati vedno več upokojujencev, se večajo prispevne stopnje zaposlenih. Na tak način se povečujejo stroški dela, gospodarstvo je čedalje bolj nekonkurenčno, poveča se brezposelnost in razmerje se zopet zmanjša. Pri nas je bilo leta 2003 samo 1,6 zaposlenega na enega upokojujence (glej tabelo 1). Dokladni sistem tako povečuje tudi obseg sive ekonomije oziroma dela na črno. Pospešuje osebno porabo, s tem pa negativno vpliva na varčevanje oziroma na investicije in posledično tudi na gospodarsko rast. Take razmere niso ugodne za razvijanje trga kapitala.

V naložbenem sistemu financiranja sta prisotni inflacijsko in investicijsko tveganje; dodatna slabost tega sistema pa so še visoki administrativni stroški in pa odsotnost prerazdelitvene funkcije, saj sistem temelji izključno na vplačanih prispevkih in doseženi donosnosti le-teh, ne pa na medgeneracijski solidarnosti.

Prednosti naložbenega sistema pa so: odpornost na demografska gibanja oziroma na padanje razmerja števila zaposlenih proti številu upokojujencev. Ker ni večanja prispevnih stopenj, se izboljšuje tudi mednarodna konkurenčnost gospodarstva. Sistem spodbudno deluje na varčevanje, s tem se večja investicijska dejavnost, ki na koncu pospešuje gospodarsko rast in pa rast trga kapitala (Matevlič, 2002, str. 12).

2.4. Vzroki za propad dokladnega sistema v Sloveniji

Ker je življenjska doba vedno daljša, se v zadnjem času povečuje tudi pomen vseh tistih institucij, ki so kakorkoli povezane s tretjim življenjskim obdobjem ter z upokojujenci oziroma njihovimi potrebami. Sem prištevamo zavarovalnice, pokojninske družbe ter investicijske sklade pa tudi zdravstvene institucije.

S podaljševanjem pričakovane življenjske dobe so povezane nekatere posledice. V vseh razvitih državah se pokojninski sistemi, ki temeljijo na dokladnem načinu financiranja, soočajo z velikimi težavami, ker načela delovanja povzročajo nevzdržnost javnih financ. Razmerje zavarovanci – upokojenci tudi v Sloveniji vztrajno pada. Medtem ko je leta 1984 prišlo na enega upokojenca troje zaposlenih, je ta koeficient leta 2003 znašal samo še 1,6.

Tabela 1: **Razmerje med zavarovanci in upokojenci (stanje v decembru za posamezna leta)**

Leto	Razmerje	
	zavarovanec: upokojenec	upokojenec : zavarovanec
2003	1.000 : 636	1 : 1,6
2002	1.000 : 624	1 : 1,6
2001	1.000 : 604	1 : 1,7
2000	1.000 : 598	1 : 1,7
1999	1.000 : 595	1 : 1,7
1998	1.000 : 602	1 : 1,7
1990	1.000 : 434	1 : 2,3
1984	1.000 : 331	1 : 3,0

Vir: Zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja, 2004.

Zaradi padanja koeficienta so se povečevale prispevne stopnje, kar pa je zmanjševalo mednarodno konkurenčnost slovenskega gospodarstva (Štrovs, 1997, str. 95). Izdatki za socialno varnost starejše, upokojene generacije so postali skoraj neobvladljivi. Problem financiranja pokojnin zadeva vse generacije: mladi se zavedajo, da bodo zelo težko financirali pokojnine svojim staršem in starim staršem, ker imajo probleme z zagotovitvijo sredstev za lastno dostojno življenje, srednja generacija se boji vse ostrejših pogojev upokojevanja in zmanjšanih pravic ter negotove prihodnosti, medtem ko se upokojenci sklicujejo na že zaslužene pokojnine.

Glavni vzroki za propad oziroma krizo dokladnega sistema so (Vešligaj, 2004, str. 7):

- demografski dejavniki,
- spodbujanje zgodnjega upokojevanja in visoka nezaposlenost,
- neenakost zavarovancev in
- previsoka raven pravic zavarovancev.

Zaradi vseh navedenih vzrokov je bila vlada prisiljena uvesti reformo pokojninskega sistema oziroma prehod iz dokladnega pokojninskega sistema v tristebni sistem, ki predvideva nižje pravice oziroma pokojnine iz prvega stebra, drugi steber predstavlja sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki je obvezno (pokojninske sheme) in prostovoljno (osebni pokojninski načrti), tretji steber pa predstavljajo prostovoljna dodatna individualna pokojninska

zavarovanja. V nadaljevanju opisujem najprej vzroke za krizo dokladnega sistema, nato pa značilnosti same pokojninske reforme.

2.4.1. Demografski dejavniki

V večini razvitih držav se znižuje rodnost, podaljšuje pa se življenjska doba prebivalstva. Tako se spreminja struktura prebivalstva, temu pravimo staranje prebivalstva. Ker se večja število upokojencev, jih mora financirati vedno manjši delež aktivnega prebivalstva. Ob ohranitvi višine pokojnine bi bilo potrebno povečati prispevne stopnje, kar pa bi negativno vplivalo na konkurenčnost gospodarstva.

V tabeli 2 je prikazano staranje prebivalstva oziroma povečanje števila ljudi, starejših od 65 let. Opazimo lahko, da se večja delež prebivalstva, starejšega od 65 let. Posledično se povečuje tudi starostni količnik, ki nam kaže število oseb, starejših od 65 let, na 1000 oseb v starostnem razredu 15-64 let.

Tabela 2: Starostna struktura prebivalstva v Sloveniji v obdobju od 1953 do 2020 (stanje konec leta, v odstotkih)

Delež prebivalstva v starosti				
Leto	0-14	15-64	65 in več let	Št. preb nad 65 let na 1000 prebivalcev starih do 15 let
1953	26,9	65,3	7,8	289
1961	27,3	64,9	7,8	286
1971	24,1	66,1	9,8	406
1981	23,0	65,9	11,1	483
1991	20,6	68,4	11,0	534
2000*	16,5	69,9	13,6	827
2010*	16,0	69,0	15,0	1000
2020*	16,0	64,6	19,4	1214

*Projekcije.

Vir: Kukar, 1995, str. 1.

V prihodnjih 10 letih je pričakovati pokojninski kolaps. Vzrok je v tem, da bodo odhajale v pokoj številčno najmočnejše generacije, ki so rojene po 2. svetovni vojni. Zaposlovale pa se bodo generacije, ki so bile rojene v 80-ih letih, ko je rodost že začela padati. Že sedaj je mogoče opaziti strukturno brezposelnost, saj na nekaterih področjih že primanjkuje delovne sile, druge pa jo je preveč. V prihodnosti se bodo razmere še poslabšale.

2.4.2. Spodbujanje zgodnjega upokojevanja in visoka nezaposlenost

V začetku 90-ih let je bil celoten gospodarski sistem naravnani v smeri spodbujanja predčasnega upokojevanja, še preden je upokojenec izpolnil pogoje za polno pokojninsko dobo. Z namenom prikrivanja oziroma upočasnjevanja rasti čedalje večje brezposelnosti so delavce, ki so skoraj izpolnjevali pogoje za upokojitev, raje predčasno upokojili, kot pa da bi jim dodelili denarno pomoč na zavodu za zaposlovanje ter tako dodatno obremenjevali državni proračun. Na tak način se je zmanjšalo število zavarovancev, ki so vplačevali v pokojninsko blagajno, povečevalo pa se je število upokojencev, ki hkrati živijo vedno dlje. Take razmere pa povzročajo vedno večji primanjkljaj v pokojninski blagajni.

V času socialistične družbene ureditve nezaposlenosti praktično ni bilo v vseh socialističnih državah. Če je pa že bila, jo je država prikrivala. Brezposelnost je bila predvidena bolj kot trenutna izjema kot pa pravilo. V kapitalizmu pa je konstantno visoka brezposelnost eden izmed vzrokov, da prihaja do zmanjševanja razmerja med delavci in upokojenci. Po drugi strani pa brezposelnost dodatno črpa javne finance v obliki nadomestil.

2.4.3. Neenakost zavarovancev

Pred izvedbo reforme pokojninskega sistema je bil le-ta naravnani v smeri diskriminatornega obravnavanja zavarovancev glede na spol, na potrebno upokojitveno starost, na različno določanje pokojninske osnove, obstajale pa so tudi razlike med različnimi generacijami zaposlenih oziroma med njihovimi prispevnimi stopnjami.

Omenjene značilnosti pokojninskega sistema pred reformo lahko strnemo v štiri točke, kot pravi Vešligaj (2004, str. 8):

- neenakopravno obravnavanje moških in žensk, ker so lahko ženske uveljavljale pravico do starostne pokojnine pri pet let nižji starosti kot moški z enako pokojninsko dobo,
- neupoštevanje starosti pri odmeri pokojnine, pri čemer je bil na boljšem tisti, ki je uveljavljal pokojnino pri nižji starosti, saj jo je tudi dlje časa užival,
- za pokojninsko osnovo so se upoštevale mesečne neto plače v desetih zaporednih letih po 1. 1. 1970, ki so bile za zavarovanca najugodnejše oziroma najvišje. Tako so dobili zavarovanci, ki so imeli v teh 10 letih bistveno višje plače kot pa v ostalem obdobju, sorazmerno višje pokojnine, kot pa zavarovanci, ki so imeli v celotni delovni dobi približno enake plače,
- povečale so se medgeneracijske razlike zaposlenih, saj sedanji zavarovanci plačujejo višje prispevne stopnje, kot pa starejši zavarovanci.

Nov zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju je začel veljati s 1. 1. 2000 in prinaša precej novosti. Prva je ta, da bodo ženske pridobile pravico do starostne pokojnine pri starosti 58 let, prej je bila potrebna starost 53 let, potrebna pokojninska doba je sedaj 38 let, prej pa je bila 35 let. Zakon uvaja prehodno obdobje, tako da bo omenjena starost 58 let začela veljati leta

2014, pokojninska doba 38 let pa bo potrebno izpolnjevati leta 2013. Za moške so potrebni pogoji za uveljavljanje pravic do starostne pokojnine enaki kot po starem zakonu – 58 let in 40 let delovne dobe. Druga izmed novosti je pokojninska osnova oziroma izračun le-te. Po novem jo predstavlja 18-letno najugodnejše zaporedje povprečnih plač oziroma zavarovalnih osnov od leta 1970 dalje. Nov izračun se uveljavlja postopno, s tem, da je leta 2000 znašalo še vedno 10 let, nato pa se obdobje podaljša za eno leto vsako koledarsko leto in bo leta 2008 znašalo 18 let.

2.4.4. Previsoka raven pravic zavarovancev

Družbeni sistem v 60-ih in 70-ih letih prejšnjega stoletja je bil naravnan v smeri socialne države. Značilnost javnih pokojninskih sistemov v tem času je bila velika radodarnost pri podeljevanju pravic, ki so pripadale zavarovancem in njihovim družinskim članom. Deležni so bili vedno večjih ugodnosti in bonitet, za katere pa dejansko niso bili plačani prispevki ali pa so bili plačani le v manjši meri. Celo države, ki so hotele postaviti javni pokojninski sistem na naložbeni način financiranja (Velika Britanija, ZDA), so to misel opustile in prešle na dokladni način. Zato lahko rečemo, da je PAYG prevladujoč način financiranja pokojninskih blagajn v vseh razvitih državah.

V obdobju gospodarskega razcveta je ta sistem učinkovito opravljal svojo nalogo. Vplačani obseg prispevkov je zagotavljal širok nabor pravic. Proti koncu 70-ih pa sta nastopila naftni šok in finančna kriza. Vlade so hotele skrčiti obseg pravic. Izkazalo se je, da je to zelo občutljivo in nevhvaležno početje, saj je na kratek rok čutili predvsem negativne odzive zavarovancev, ki se jim obseg že podeljenih pravic nenadoma skrči, pozitivni učinki posegov v utečen javni pokojninski sistem se pokažejo šele čez nekaj deset let. Republiški zakon iz leta 1983 je uvedel spremembe pokojninskega sistema, s katerimi naj bi pogoje upokojevanja in pravice iz zavarovanja prilagodil novo nastalim socialno-ekonomskim razmeram. Rešitve so bile preveč radodarne, saj se je raven pokojnin bistveno dvignila, ker so se plače valorizirale na raven zadnjega leta zavarovanja pred upokojitvijo in ne na predzadnje leto zavarovanja, kot je veljalo prej. Dodatno je vplival na porast pokojnin tudi spremenjen način usklajevanja pokojnin, ker so se usklajevale vsak mesec z dvomesečnimi poračuni in enim letnim dokončnim poračunom (Jenko, 2002, str.18).

2.4.5. Nevzdržnost dokladnega financiranja

Projekcije izdatkov in prihodkov javnega pokojninskega sistema v tabeli 3, ki so narejene pod predpostavko nespremenjenega sistema, nam pokažejo, da je nemogoče normalno delovanje obstoječega sistema. Če iz tabele 3 izračunamo razmerje med številom zavarovancev in številom upokojencev, vidimo, da je ta koeficient leta 1995 znašal 1,71, leta 2030 pa bi znašal le še 1,03. To pomeni, da bi moral en aktivni zavarovanec financirati enega upokojenca. Omenjeni izračun se še bolj nazorno pokaže v prispevni stopnji, ki bi leta 2030 narasla na skoraj 72 odstotkov bruto plače. Močno bi narasel tudi delež izdatkov v BDP, namenjenih za pokojnine, ki bi se leta

2030 močno približal 27 odstotkov. Vse to so razlogi, da je bila pri nas nujno potrebna reforma pokojninskega sistema, ki jo opisujem v nadaljevanju.

Tabela 3: Število zavarovancev in upokojencev, delež izdatkov v BDP ter stopnje prispevkov za Slovenijo v letu 1995 in projekcije za obdobje 2000-2030

Leto	Št. zavarovancev (v 1000)	Št. upokojencev (v 1000)	Prispevki od bruto plače (v %)	Delež izdatkov v BDP (v %)
1995	867,2	433,0	31	14
2000*	899,6	466,9	31,7	14,3
2005*	905,3	529,5	36,7	16,1
2010*	884,4	589,2	43,3	18,3
2015*	838,5	639,0	51,5	21
2020*	793,1	674,2	59,6	23,4
2025*	757,0	694,2	66,3	25,2
2030*	729,5	707,2	71,6	26,6

*Projekcije

Vir: International Monetary Fund: Republic of Slovenia : New Challenges Confronting the Social Insurance System, 1995.

2.5. Pokojninska reforma v Sloveniji

Poglavitni namen reforme pokojninskega sistema je bil zagotoviti ustrezno socialno varnost vsej populaciji: tistim, ki so se že upokojili oziroma že uživajo pravice, ki so jim bile podeljene, kot tudi tistim, ki so še na trgu delovne sile in vplačujejo prispevke. Višina teh prispevkov naj bi bila prilagojena ekonomski zmožnosti plačnikov. Cilji spremembe pokojninskega sistema so torej bili (Bela knjiga o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja, 1997, str. 134):

- izdelati varen, učinkovit in pravičen sistem, ki bo dolgoročno zagotavljal ustrezno življenjsko raven upokojencev,
- zagotoviti večjo povezavo med vplačanimi prispevki in pričakovanimi prejemki iz zavarovanja,
- vzpostaviti finančno vzdržljivost zavarovanja oziroma takšno zavarovanje, ki ga je finančno mogoče zagotoviti,
- spodbujati gospodarsko rast z odpravljanjem škodljivih učinkov prejšnjega sistema na stopnjo zaposlenosti,
- krepitev narodnogospodarskega varčevanja ter
- znižanje oziroma ohranjanje prispevnih stopenj na ravni, ki zagotavlja mednarodno konkurenčnost.

V nadaljevanju predstavljam časovni potek pokojninske reforme od priprav nanjo pa do sprejetja Zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju v letu 1999 oziroma do veljave zakona o spremembah in dopolnitvah omenjenega zakona leta 2002.

2.5.1. Faze pokojninske reforme

Začetki pokojninske reforme segajo v leto 1996, ko je Vlada Republike Slovenije pripravila izhodišča za prenovo pokojninskega sistema. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je v Beli knjigi, ki jo je izdalo leta 1997, predvidelo izvedbo pokojninske reforme v dveh fazah. V prvi je šlo za prenovo obstoječega dokladnega sistema, obrazloženi so razlogi in cilji sprememb, nakazane pa so tudi rešitve novega sistema. Ta faza je bila nato podlaga za drugi del reforme, v kateri je bil načrtovan prehod na novi večstebni sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Sindikati so se zelo burno odzvali na vsebino Bele knjige, ki je napovedovala radikalne ukrepe. Stališča so nato vsi trije socialni partnerji v letih od 1997 do 1999 uskladili in v aprilu 1999 je bil podpisan kompromisni dogovor med vlado, delodajalci in sindikati, ki uvaja tristebni sistem pokojninskega zavarovanja. Čeprav so se ob začetku reforme porajali dvomi v določene rešitve, pa lahko rečemo, da sta se obe generaciji, predvsem pa mlajša, zavedli nujnosti le-te, saj bi v nasprotnem primeru sledil zlom sistema zaradi zgoraj omenjenih vzrokov. Bistvena rešitev, ki jo je sprejela zlasti mlajša generacija, je v tem, da bo potrebno za socialno varnost na stara leta poskrbeti z dodatnim pokojninskim zavarovanjem, tako obveznim kot tudi s prostovoljnim.

Novi Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, v nadaljevanju ZPIZ-1 (Uradni list RS, št. 106/99), je bil sprejet 10. decembra 1999. V veljavo je stopil 1. 1. 2000. Novosti, ki jih je prinesel, so povečanje polne upokojitvene starosti za oba spola, znižanje pokojninske osnove in podaljšanje obdobja, ki je podlaga za obračun pokojninske osnove. Spremembe bodo uvedene postopoma, ker so za vsako leto posebej določeni drugačni pogoji za odmero in pridobitev pravic. Dokončno bo nov zakon stopil v veljavo leta 2024, ko bo končano postopno uveljavljanje novih določb.

S 1. 1. 2002 pa je začel veljati Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 109/2001). Ta zakon določa, da se po novem pokojnine usklajujejo na podlagi statističnih podatkov o gibanjem povprečnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji. Njihova rast ne sme biti hitrejša od rasti plač in hkrati ne počasnejša kot znaša dosežena stopnja rasti cen življenjskih potrebščin. Izjema velja le v primeru, če bi bila rast plač počasnejša, kot pa je dosežena stopnja rasti cen. Usklajevanje poteka dvakrat v letu, in sicer februarja in septembra.

V drugem delu reforme je bil predviden prehod na večstebni pokojninski sistem, ki obsega tri stebre:

1. obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje po principu PAYG,
2. dodatno pokojninsko in invalidsko zavarovanje (obvezno in prostovoljno) ter
3. pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih pokojninskih varčevalnih načrtov.

1. V okviru pokojninske reforme je prvi steber ostal osrednji steber. Predstavlja obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Temelji na medgeneracijski pogodbi oziroma na dokladnem sistemu financiranja, kjer se sredstva za izplačilo pokojnin zagotavljajo sproti iz prispevkov od plač zavarovancev, prispevkov delodajalcev in delno celo iz proračuna. Prispevki so določeni v odstotkih od bruto plače in so obvezni. Ker je novi zakon zaostril pogoje upokojevanja, zmanjšale pa so se tudi osnove za pokojnino, bodo pokojnine iz prvega stebra v prihodnosti občutno nižje. Zagotavljale bodo le minimalno višino potrebno za preživetje. Kljub nizki višini pa ima posameznik še vedno ugoden občutek finančne samostojnosti, saj mu za to pokojnino jamči država. V prvi steber so vključeni vsi aktivni zavarovanci, nosilec obveznega zavarovanja pa je Zavod za invalidsko in pokojninsko zavarovanje (ZPIZ).
2. Drugi steber imenujemo tudi steber dodatnega pokojninskega zavarovanja oziroma poklicne pokojninske sheme, pri katerih je članstvo vezano na zaposlitev v določeni panogi ali podjetju. Osnova je naložbeni sistem financiranja, kar pomeni, da se premije, ki jih vplačuje delodajalec ali delojemalec, nalagajo na zavarovančev osebni račun. Prispevki so odmerjeni v odstotkih od bruto plače. Višina pokojnine iz drugega stebra je tako odvisna od višine prispevkov in od donosnosti naložb, v katere so bili le-ti vloženi. Z računi upravljajo javno ali privatno vodeni pokojninski skladi, ki jih lahko zavarovanec ali delodajalec prosto izbereta in so pod nadzorom države. Sredstva, ki se stekajo na ta račun, so oproščena plačila davka, kar pospešuje razvijanje stebra. Država hoče na tak način spodbuditi delodajalce, da svoje delavce redno zaposlijo, kar ima ugodne narodno-gospodarske učinke, kot so varčevanje in zmanjševanje sive ekonomije. Pogoj za vključitve v ta steber pa je, da je posameznik že zavarovan v okviru prvega stebra. Dodatno pokojninsko zavarovanje lahko vsebinsko razdelimo na dva dela: obvezno in prostovoljno.

2a) Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje

To zavarovanje nadomešča dosedanjo beneficirano delovno dobo. V to zavarovanje je vključen relativno majhen delež zavarovancev, ki opravljajo zelo težka, zdravju škodljiva dela, ali pa so zaposleni na delovnih mestih, ki jih po določeni starosti ni moč uspešno poklicno opravljati. Obveznost plačevanja prispevkov je na strani delodajalcev (279. in 281. člen ZPIZ-1), in sicer najmanj za toliko časa kot znaša beneficirana delovna doba. Izvajalec tega zavarovanja je Sklad obveznega dodatnega zavarovanja, ki deluje kot vzajemni pokojninski sklad. Njegovo premoženje se uporablja izključno za pokrivanje obveznosti do zavarovancev oziroma članov sklada, ki so tudi lastniki premoženja sklada. Upravljalec sklada je Kapitalski sklad pokojninskega in invalidskega zavarovanja (285. in 286. člen ZPIZ-1).

2b) Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje

Zakon definira to obliko zavarovanja kot zbiranje denarnih sredstev na osebnih računih zavarovancev z namenom, da se jim po dopolnitvi določene starosti začne izplačevati dodatna pokojnina v obliki rente. Pri tem zavarovanju poznamo dve obdobji. Prvo je varčevalno obdobje, v okviru katerega zavarovanec plačuje prispevke, ki se zbirajo na njegovem osebnem računu, ki je odprt pri pokojninskem skladu. Po izteku tega obdobja sledi obdobje črpanja pravic, v katerem se zavarovancu izplačuje dodatna pokojnina. Dejavniki, od katerih je odvisna višina le-te, pa so višina premije, doba vplačevanja oziroma varčevanja in vrednost sredstev, ki jih je zavarovanec privarčeval.

Glede na število zavarovancev, ki so vključeni v to zavarovanje, poznamo individualno prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, v katero se lahko vključi vsak posameznik, ki je že vključen v prvi steber obveznega pokojninskega zavarovanja, ter kolektivno prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, v katerega se lahko vključijo posamezniki, ki so že uživalci pravic iz obveznega pokojninskega zavarovanja. Le-ti se vključijo preko delodajalca, ki lahko skladno s pogodbo financira pokojninski načrt v celoti ali pa samo delno (292. in 293. člen ZPIZ-1).

3. Tretji steber se razlikuje od preostalih dveh v tem, da je povsem prostovoljen. Vanj spadajo prostovoljna individualna dodatna pokojninska zavarovanja. To so razne oblike rentnih in življenjskih zavarovanj, pa tudi naložbe v nepremičnine, v vzajemne sklade, individualna vlaganja v vrednostne papirje in v naložbene police. Ponudniki teh zavarovanj so univerzalne in specializirane zavarovalnice za življenjska zavarovanja, investicijski skladi in banke (Žnidaršič Kranjc, 2000, str. 37). Za posameznika, ki se prostovoljno vključi v tretji steber, ni potrebno, da je obvezno zavarovan v okviru prvega stebra. Višina vplačanih premij ni omejena, dodatna pokojnina iz tega naslova pa ni obdavčena. Edina slabost je, da pri tretjem stebru ni nikakršnih davčnih olajšav pri delodajalcih, saj je zavarovanje sklenjeno za posameznika, ki lahko znesek vplačanih premij uveljavlja kot olajšavo pri dohodnini v okviru 2 odstotnega znižanja davčne osnove.

2.6. Reforme pokojninskih sistemov kot priložnosti za rast življenjskih zavarovanj

V razvitih državah so oblike zagotavljanja socialne varnosti v obliki pokojninskih in življenjskih zavarovanj zelo razvite. K razvoju teh so močno prispevale davčne olajšave, zaradi katerih imajo življenjska in pokojninska zavarovanja prednost pred drugimi oblikami dolgoročnih varčevalnih produktov, katerih ponudniki so predvsem banke. Vendar pa so po drugi strani zavarovalnice

postavljene pred vrsto omejitev glede investiranja. V državah z velikim javnim dolgom je v navadi, da morajo pokojninski skladi in zavarovalnice investirati v državne obveznice, ki imajo zelo nizke donose. Tako se javni dolg sicer zmanjšuje, toda dosežen donos je neprimerno manjši, kot bi bil dosežen z nakupom vrednostnih papirjev, ki bi jih zavarovalnica prosto izbrala na trgu.

V industrijskih državah je bilo v letu 2003 v povprečju potrošeno za premijo življenjskega zavarovanja 1.569 USD na prebivalca. Države z najvišjim zneskom premije so Švica (3000 USD p. c.), Japonska (2600 USD p. c.) in Velika Britanija (2300 USD p. c.). To so hkrati tudi države z najvišjim deležem premij življenjskega zavarovanja v BDP-ju, saj le-ta pri Veliki Britaniji znaša 10,8 odstotka, Japonski 10,6 in Švici 9,6 (World insurance in 2003, sigma 3/2004, str.14). Ti podatki kažejo na odločilno vlogo države in njene družbene usmerjenosti. V državah, ki so bolj socialno naravnane, kot sta npr. Nemčija in Italija, ni bilo pogojev niti potreb, da bi se življenjska zavarovanja razvila v taki meri kot v državah, kot sta ZDA in VB, ki imajo poudarjeno individualno naravnost in njihov pokojninski sistem ni tako socialen.

Pri povečevanju vloge življenjskih zavarovanj igra pomembno vlogo tudi zavedanje ljudi, da bodo morali ob spremembah pokojninskih sistemov predvsem sami poskrbeti za ohranjanje blaginje tudi po upokojitvi. Tretji steber pokojninskega zavarovanja tako predstavlja nesporen potencial za rast življenjskih zavarovanj. Ta bodo v naslednjih desetletjih doživela ogromen porast, saj se bosta višina pokojnine in obseg pravic iz osnovnega zavarovanja dodatno nižala zaradi vnovičnih pokojninskih reform, ki so nujne, če hočemo zagotoviti nemoteno delovanje pokojninskega sistema.

2.7. Direktiva EU o pokojninskem zavarovanju

Po več kot desetletju neuspešnih prizadevanj je bila maja 2003 sprejeta direktiva 2003/41/EU o delovanju in nadzoru izvajalcev poklicnega pokojninskega zavarovanja – IORP-direktiva².

Evropska komisija je tako že leta 1990 jasno opredelila pet vzrokov, zakaj je nujno potrebno tudi pokojninske sklade postaviti v jasen zakonodajni okvir. Prvi vzrok je bil v tem, da naložbene možnosti skupnega trga niso bile dostopne pokojninskim skladom. Prejšnje direktive za življenjska zavarovanja sploh niso urejale dodatnih pokojninskih zavarovanj. Tretji razlog je v povečani učinkovitosti pokojninskih skladov in znižanju stroškov dodatnega pokojninskega zavarovanja. Zaradi demografskih sprememb in krčenja pokojninskih pravic v javnih pokojninskih sistemih narašča pomen dodatnih pokojninskih zavarovanj. Zadnji razlog postavitve jasnih zakonskih določil pa je, da obseg globalnega delovanja in pomen multinacionalne zahteva v povezavi s premiki delovne sile preko državnih meja tudi »globalna« pravila za dodatna pokojninska zavarovanja.

²Angl. directive on the activities and supervision of Institutions for Occupational Retirement Provision.

Na ta način je zapolnjena zadnja praznina na področju ureditve finančnih predpisov Evropske unije, pomeni pa tudi velik napredek pri uveljavitvi skupnega evropskega finančnega trga.

IORP-direktiva ureja delovanje izvajalcev in institucij za dodatno pokojninsko zavarovanje, ki delujejo po kapitalskem načelu in v katere so zavarovanci vključeni praviloma preko podjetij, v katerih so zaposleni. Direktiva temelji na treh temeljnih načelih (Bešter, 2004, str.193):

1. popolna odgovornost za organizacijo celotnega sistema pokojninskega zavarovanja je še vedno v domeni posamezne države članice,
2. direktiva spoštuje vso pestrost pokojninskih načrtov v EU in veliko različnost pravil, po katerih delujejo,
3. podobno kot velja pri drugih vrstah finančnih storitev, se z direktivo ureja predvsem poslovanje izvajalcev oziroma institucij dodatnega pokojninskega zavarovanja, ne pa toliko značilnosti produktov.

Direktiva določa, da izvajalci dodatnega pokojninskega zavarovanja ne smejo opravljati nobene druge dejavnosti, ampak le posle pokojninskega zavarovanja in z njimi povezane dejavnosti. Z namenom zagotovitve varnosti prihrankov zavarovancev je zahtevana pravna ločitev izvajalca dodatnega pokojninskega zavarovanja od podjetja, ki plačuje prispevke za svoje zaposlene. Izvajalci pokojninskih načrtov morajo pripraviti (in tudi revidirati) letne računovodske izkaze in letna poročila z dejanskim in poštenim prikazom premoženja, obveznosti in finančnega položaja izvajalca, ter obveščati svoje člane. Direktiva zelo jasno uvaja t. i. »načelo preudarnosti«, zlasti pri nadzoru in investiranju pokojninskih sredstev. To načelo je pomembno zaradi velike odgovornosti, ki jo za izplačilo pokojnin prevzemajo izvajalci dodatnih pokojninskih zavarovanj. Zagotavljanje izplačila že odmerjenih pokojnin je bistvenega pomena, zato morajo biti izračunane zavarovalno tehnične rezervacije po aktuarskih metodah. Izračun rezervacij se izvede in aktuarsko preveri vsako leto. V skladu z načelom preudarnosti morajo biti določene tudi najvišje obrestne mere, kjer je potrebno upoštevati trenutno dosegljivo donosnost in pričakovane bodoče donose sredstev ter donosnost državnih ali visoko kakovostnih obveznic, ki so na trgu vrednostnih papirjev. V skladu z načelom preudarnosti je potrebno voditi tudi ustrezno naložbeno politiko. Pri tem je potrebno upoštevati naslednja pravila (Bešter, 2004, str. 199):

- naložbe v podjetje – sponzorja ne smejo znašati več kot 5 odstotkov skupnega portfelja;
- naložbe v skupino, ki ji pripada podjetje – sponzor, ne smejo presežati 10 odstotkov portfelja;
- države članice lahko iz navedenih omejitev izločijo državne obveznice;
- zadolževanje je dovoljeno le za namene likvidnosti in za omejeno obdobje;
- države članice ne smejo zahtevati naložb v določene kategorije premoženja;
- v pristojnosti posamezne države članice je, da predpiše natančnejša pravila (vključno s količinskimi omejitvami), če pri tem sledijo načelom preudarnosti in
- pri določanju natančnejših pravil lahko države članice uporabljajo določbe direktive 2002/83/EU.

Direktiva natančno določa, da v okviru nacionalne zakonodaje države članice ne smejo preprečevati, da bi izvajalci investirali do 70 odstotkov v tržne delnice in tržne podjetniške obveznice in do 30 odstotkov v sredstva nominirana v drugih valutah, kot so prevzete obveznosti. Nadalje direktiva določa, da mora biti izvajalcem dodatnih pokojninskih zavarovanj omogočeno izvajanje zavarovanj tudi v drugih državah članicah. To pa predvsem zaradi doseganja primerne ekonomije obsega ter konkurenčnosti industrije in mobilnosti delovne sile na celotnem trgu EU.

Države članice morajo svoje zakone in predpise uskladiti s pravili, ki jih postavlja direktiva, do 23. septembra 2005. Spremembe, ki jih morajo članice EU narediti v svojih nacionalnih zakonodajah, so različne od članice do članice. Za države z dolgoletno tradicijo direktiva ne prinaša pomembnih novosti. Direktiva ponuja možnost odloga uporabe določb glede naložb in varnostnega kapitala celo do leta 2010, kar daje slutiti, da je sedanja praksa v nekaterih državah bistveno drugačna od zahtev direktive. Slovenija se je na področju naložb popolnoma uskladila z direktivo. Tudi zahteva o pravni ločenosti sredstev pokojninskih načrtov od podjetja, ki plačuje davke, je pri nas izpolnjena. Po drugi strani pa je še nekaj začetniških pomanjkljivosti, ki jih naš mladi sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja še ni prerasel. Sedanja ureditev zajamčenega donosa in njegov izračun sta v nasprotju s tisto določbo direktive, ki govori o obrestni meri. Tudi kapitalska ustreznost izvajalcev ni popolnoma ustrezna. Glede zahteve direktive o obveščanju članov bi bilo nujno potrebno poenotiti predpise, ki urejajo to področje. Zelo koristni bi bili tudi poenoteni predpisi o vrednotenju sredstev. Zaradi velikega pomena, ki ga bo za upokojski standard imela (ne)uspešnost dodatnih pokojninskih zavarovanj, bi bilo koristno temeljito pregledati Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in posodobiti pravila poslovanja pokojninskih izvajalcev, ker dosedanja praksa kaže na neoptimalnost nekaterih predpisov (Bešter, 2004, str. 201).

Čeprav smo v Sloveniji glede pokojninske direktive na pravi poti, pa nas čaka še veliko dela; tako strokovnega kot tudi pri predpisih ter učinkovitem nadzoru in konsolidaciji pokojninskega trga. Nujna je tudi ustrezna priprava na prihod tujih upravljalcev in skrbnikov, saj bomo lahko le tako čez nekaj let izkoristili tudi priložnosti, ki jih tudi nam ponuja evropski pokojninski trg.

3. ALTERNATIVNE OBLIKE VARČEVANJA ZA STAROST V SLOVENIJI

Obstaja kar nekaj različnih načinov varčevanja za starost, ki imajo vsak svoje prednosti pa tudi slabosti. Najbolj klasična oblika varčevanja je v obliki vezanih vlog na banki. Na banki se lahko odločimo tudi za rentno varčevanje oziroma zavarovanje. Varčevalci, ki jim poslovanje z vrednostnimi papirji ni tuje, se lahko odločijo za trgovanje z delnicami oziroma obveznicami. Manj tvegan je nakup točk vzajemnih skladov, ker z vzajemnimi skladi upravlja izkušen kader oziroma družba za upravljanje, katere cilj je povečevanje vrednosti sklada ter posledično povečevanje premoženja vlagateljev. Ena izmed oblik, čeprav na prvi pogled ne najbolj

primernih za pridobivanje dodatne pokojnine, so tudi nepremičnine. Te prinašajo denar z njihovim posedovanjem in oddajanjem v najem. Tako si posameznik pridobi dodatna sredstva, ki mu služijo kot dodatek k pokojnini. Drugi vir zaslužka z nepremičninami je nakup starejših nepremičnin, njihova obnova in prodaja po višji ceni. To je v bistvu trgovanje z nepremičninami, prvotni cilj tega je bolj trenutni zaslužek kot pa varčevanje za pokojnino, razen če se prisluženi znesek ne prihrani v obliki enkratnega vplačila v rentno zavarovanje, ki se kasneje spremeni v izplačevanje rente oziroma dodatne pokojnine. Zadnjo možnost pridobivanja sredstev za finančno neodvisno starost pa predstavljajo naložbene police, ki so v bistvu drugo ime za naložbeno življenjsko zavarovanje oziroma za življenjsko zavarovanje, vezano na vzajemne sklade. Med vsemi navedenimi možnostmi predstavljajo v okviru obravnavane teme diplomske naloge najresnejšo alternativo klasičnemu življenjskemu zavarovanju rentno varčevanje oziroma zavarovanje in pa naložbene police, ki jih v nadaljevanju podrobneje predstavljam.

3.1. Rentno zavarovanje in rentno varčevanje

Rentno zavarovanje je oblika varčevanja, ki je zelo podobna mešanemu življenjskemu zavarovanju. Razlika med njima je v tem, da pri mešanem življenjskem zavarovanju v primeru smrti zavarovanca upravičenci dobijo izplačano dogovorjeno zavarovalno vsoto z do tedaj pripisanimi dobički, pri rentnem zavarovanju pa samo dogovorjeno zavarovalno vsoto brez pripisanih dobičkov. Zavarovanec v zavarovalni dobi vplačuje premije, nato pa mu zavarovalnica izplačuje zajamčeno zavarovalno vsoto v obliki mesečnih rent do konca življenja. Osnovni namen rentnega zavarovanja je zaščita pred izpadom dohodka, dodatna ugodnost je, da je zavarovanec v obdobju plačevanja premij zavarovan za primer smrti z dogovorjeno višino zavarovalne vsote. Ta oblika zavarovanja je ugodna predvsem za tiste, ki jim je namenjeno dolgo življenje (Vešligaj, 2004, str. 34).

Rentno varčevanje pa je oblika varčevanja, kjer je število mesečnih rent oziroma čas izplačevanja točno določen za neko časovno obdobje. Poleg tega pa zavarovanec v obdobju vplačevanja premij ni zavarovan za primer smrti. Zavarovalnica začne izplačevati zavarovancu mesečno rento po izteku zavarovalnega obdobja in to za obdobje, določeno v pogodbi. Če zavarovanec umre prej, kot pa se izteče obdobje izplačevanja rent, so zavarovalnice ponudile možnost povračila določene vsote denarja. To povračilo je v obliki zagotovljenega števila mesečnih rent, ki bodo zagotovo izplačane, tudi če zavarovanec prej umre. Zavarovanec določi ob podpisu pogodbe osebo oziroma upravičenca, ki mu bo zavarovalnica izplačevala rento od njegove smrti pa do konca obdobja izplačevanja (Nova ljubljanska banka d. d., 2004).

3.2. Naložbene police

Naložbene police predstavljajo drugo najpomembnejšo alternativo klasičnemu življenjskemu zavarovanju in so v bistvu samo drugo ime za naložbeno življenjsko zavarovanje oziroma za

življenjsko zavarovanje, vezano na vzajemne sklade. Ta produkt je plod sodelovanja med zavarovalnicami in družbami za upravljanje vzajemnih skladov in je nekakšna mešanica med mešanim življenjskim zavarovanjem in varčevanjem v vzajemnih skladih. Zakon o zavarovalništvu (2000, 2. člen) definira življenjsko zavarovanje, vezano na enote investicijskih skladov, kot zavarovanje, pri katerem zavarovanec prevzema naložbeno tveganje, povezano s spremembo vrednosti investicijskih kuponov oziroma drugih vrednostnih papirjev investicijskih skladov. Ta oblika pridobivanja dodatne pokojnine je primerna za tiste varčevalce, ki imajo dovolj finančnih sredstev, nimajo pa časa za individualno vlaganje v vrednostne papirje. Dodatna prednost je, da so v času vplačevanja premij zavarovani za primer smrti. Prav tako kot pri klasičnem življenjskem zavarovanju je vplačana premija razdeljena na zavarovalni in varčevalni del. Varčevalni del služi za nakup točk izbranih vzajemnih skladov in se kasneje porablja za izplačilo dodatne pokojnine.

3.3. Razlike med naložbenim in klasičnim življenjskim zavarovanjem ter vzajemnimi skladi

Bistvena razlika med naložbenim in klasičnim življenjskim zavarovanjem je v stopnji sodelovanja zavarovanca pri naložbeni politiki lastnega zavarovanja, torej pri varčevalnem delu premije. Pri naložbenem življenjskem zavarovanju zavarovanec sam odloča, v kateri sklad bo naložil sredstva ter kako bo razdelil premijo med posamezne sklade. Pri mešanem življenjskem zavarovanju pa zavarovanec na naložbeno politiko nima nobenega vpliva, ne prevzema pa tudi nobenega naložbenega tveganja. Deležen je zjamčene donosnosti, glede na uspešnost naložbene politike zavarovalnice pa tudi letnih pripisov dobička (Zavarovalnica Triglav d. d., 2004).

Pomembno je vedeti, da je namen zavarovanja nekaj čisto drugega, kot namen varčevanja in da se posledično razlikujejo tudi finančne storitve. Namen življenjskega zavarovanja je nadomestitev izpada dohodka osebam, ki so odvisne od zavarovanca v primeru, da ta umre. Zato je ta oblika zavarovanja primerna za ljudi srednjih let z majhnimi otroki. Komur pa je prioriteten cilj privarčevati nek določen znesek na račun odrekanja današnji porabi in ne potrebuje življenjskega zavarovanja, naj izbere drugačno možnost, oziroma naj varčuje neposredno z nakupom točk vzajemnih skladov. Najbolj se opazijo razlike med obema možnostima, če pogledamo razdelitev zneska, ki ga stranka vsakič vplača. Pri vzajemnem skladu se od vplačanega zneska odšteje samo vstopna provizija, ki po zakonu znaša največ 3 odstotke, ves preostali znesek pa se porabi za nakup točk izbranega vzajemnega sklada oziroma v varčevalni del. Pri prodaji se plača izstopna provizija (do 2 odstotka letno), ves preostali dobiček, ki ga ustvari upravljalca sklada, pa ostane varčevalcem. Ko pa zavarovanec vplača premijo življenjskega zavarovanja, se le-ta porabi za vstopne, administrativne oziroma režijske stroške, del premije gre za kritje tveganja smrti (višina je odvisna od spola in starosti zavarovanca), v primeru, da je zavarovalna doba krajša od 10 let, pa se plača še 6,5 odstotni davek od zavarovalnih poslov. Šele nato gre preostali znesek kot varčevalna komponenta v vzajemni sklad. Če primerjamo višini bodočih privarčevanih zneskov, kaj kmalu vidimo, da se tehnična

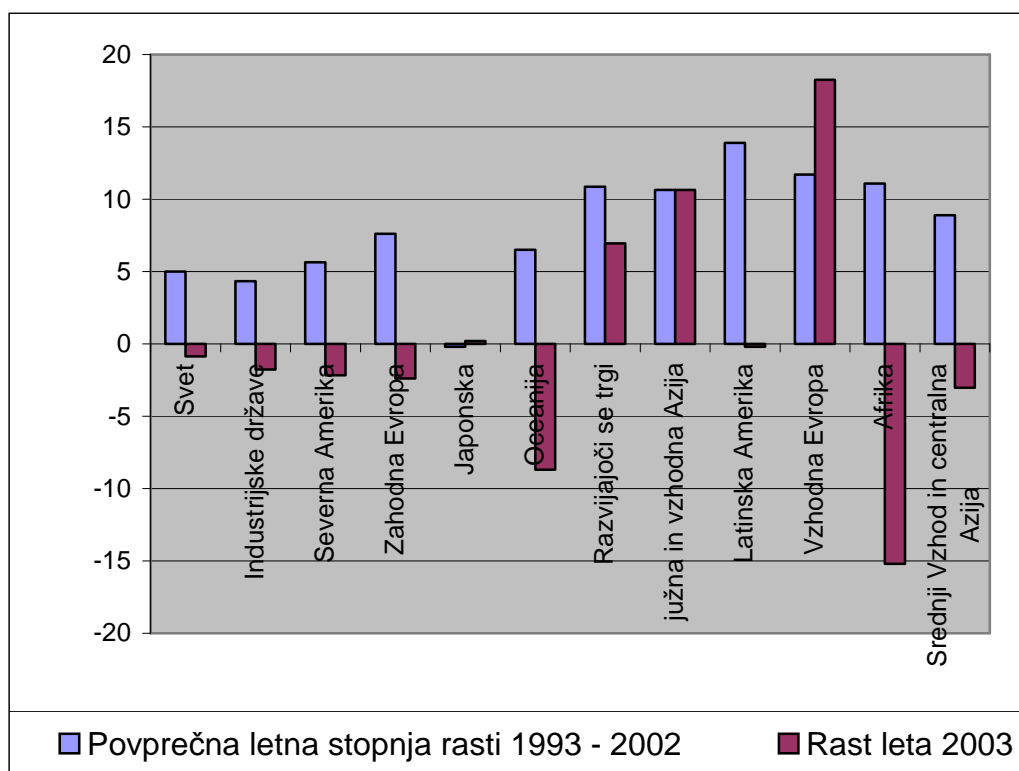
prevesi na stran neposrednega varčevanja. Vse je torej odvisno od posameznikovih prioriteta oziroma ciljev (Kodrič, 2002, str. 16).

4. PONUDBA ŽIVLJENJSKIH ZAVAROVANJ V TUJINI

Svetovni trg življenjskih zavarovanj je v zadnjem desetletju doživel številne spremembe, ki so se pojavile tako na obstoječih trgih, opaziti pa je bilo tudi povečano rast novih trgov, ki včasih niso igrali pomembnejše vloge. Vodilno vlogo na tem trgu so do konca 70-ih let imeli severnoameriški in zahodnoevropski trgi, ki se jim je v 80-ih pridružil japonski trg, ki pa se je do konca 80-ih razvil v enega najpomembnejših v svetu. Med trgi, kjer je bila zabeležena visoka rast življenjskih zavarovanj so tudi nekatere druge države južne in vzhodne Azije, imenovane azijski tigri. Pojavili pa so se tudi novi, razvijajoči se trgi latinske Amerike in vzhodne Evrope (Šmigoc, 2002, str. 8).

Če pogledamo graf na sliki 1, ki nam prikazuje rast življenjskih zavarovanj v letih 1993–2002, ugotovimo, da imamo na eni strani trge, ki so že zreli in zasičeni. Tu se je nadaljnja rast produktov življenjskih zavarovanj ustavila oziroma je v fazi upadanja. To nam pokaže podatek o stopnji rasti za leto 2003, ki je negativna. V to skupino spadajo države severne Amerike, zahodne Evrope, pa tudi Japonska in Oceanija. V drugi skupini pa imamo razvijajoče se trge, ki so v letih 1993-2002 dosegli do dvakrat večjo stopnjo rasti, pa tudi v letu 2003 je njihova stopnja rasti pozitivna. V to skupino lahko uvrstimo države južne in vzhodne Azije in pa države vzhodne Evrope, v katerih je stopnja rasti življenjskih zavarovanj v letu 2003 dosegla čez 18 odstotkov. V tej skupini pa imamo tudi trge, ki so v obdobju 1993-2002 dosegli visoko povprečno rast, okoli 10 odstotkov, v letu 2003 pa je rast negativna. To so trgi v državah latinske Amerike, srednjega Vzhoda in centralne Azije ter Afrike. Prav Afrika najbolj močno izstopa v negativni stopnji rasti, ki je v letu 2003 dosegla 15 odstotkov.

Slika 1: Povprečne letne stopnje rasti življenjskih zavarovanj med letoma 1993 in 2002 ter stopnje rasti v letu 2003 po posameznih geografskih področjih (v %)

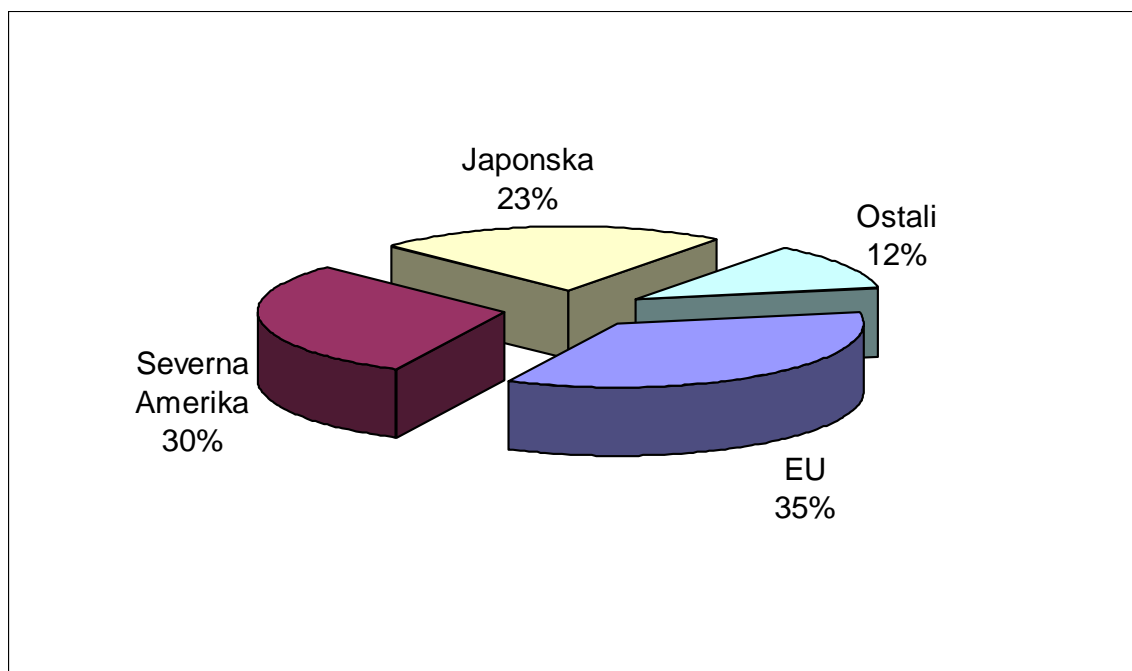

Vir: World insurance in 2003, 2004, str. 7.

Geografsko delitev trgov življenjskih zavarovanj nam kaže slika 2 na str. 28. Vidimo, da je s 35-odstotnim deležem v celotni vsoti vplačanih premij za življenjska zavarovanja na prvem mestu evropski trg. Če vemo, da je vsota vplačanih premij za življenjska zavarovanja v letu 2003 znašala 1.673 milijard USD, so na evropskem trgu vplačali za 585,55 milijard USD (Swiss Re, 2004, str. 33). Tu so zajete zahodna, vzhodna in centralna Evropa. Delež EU je 32,5 odstotkov. Na drugem mestu je trg Severne Amerike s 30 odstotki ali 501,9 milijard USD vplačanih premij. Na tretjem mestu sledi Japonska s 23 odstotki ali 384,79 milijard USD. Delež ostalih³ zavarovalniških trgov je 12-odstoten. Trg Severne Amerike in Evrope skupaj predstavljata kar 65 odstotkov celotnega svetovnega trga življenjskih zavarovanj, zato ju v nadaljevanju natančneje predstavljamo.

³ Med ostalimi trgi imajo vodilno vlogo države JV Azije (Južna Koreja, Taiwan, Singapur, Hong Kong) z 8 %, preostanek pa si dokaj enakomerno razdelijo države Afrike, srednjega Vzhoda, Latinske Amerike in pa Oceanija.

Slika 2: Deleži posameznih geografskih področij na trgu življenjskih zavarovanj v celotni premiji konec leta 2003 (v %)

Vir: World insurance in 2003, 2004, str. 33.

4.1. ZDA

ZDA so ustanovile zavarovalnico, ki se je ukvarjala z življenjskimi zavarovanji, leta 1759. Do danes je postal ameriški trg življenjskih zavarovanj eden izmed vodilnih v svetu, saj šteje več kot 2000 zavarovalnic, obseg zbranih premij je čez 600 milijard USD, tržni delež pa je skoraj 40-odstoten. V zadnjem desetletju je bil ameriški trg deležen številnih sprememb, ki pa niso bile tako korenite kot v EU. Glavna značilnost je bila upadanje tradicionalnih vrst življenjskih zavarovanj in naraščanje produktov s poudarjeno varčevalno komponento oziroma zavarovanj z naložbenim tveganjem.

V poznih 80-ih pa so se ameriške zavarovalnice soočale z več primeri nesolventnosti. Dodatne probleme so povzročale tudi napake pri poslovanju in izgube nekaterih finančnih institucij na drugih področjih, ki jih je morala reševati država. Zato so se kupci zavarovanj prestrašili, posledično je sledila nizka rast življenjskih zavarovanj. Kupci pa se niso preusmerili k zavarovalnicam, ki bi nudile boljša zavarovanja in višje donose, ampak k tistim, ki so bile plačilno sposobne. Pomemben dejavnik, ki je vplival na to, da ameriške zavarovalnice sprva niso imele namena prodreti na tuje trge, je bila velikost domačega trga. Povečana konkurenca, zrel in do neke mere že zasičen domači trg, visoke rasti na razvijajočih se trgih in želja po bolj profitnem poslovanju pa so dejavniki, ki so povzročili širitev zavarovalnic na tuje trge (Šmigoc, 2002, str. 35).

Pomembna dejavnika, ki sta odigrala veliko vlogo pri širitvi življenjskih zavarovanj, sta bila staranje prebivalstva in pa zavest ljudi, da bodo morali tudi sami kaj postoriti za svojo starost. K povečevanju povpraševanja po naložbenih zavarovanjih pa so prispevali tudi splošna gospodarska konjunktura in visoki tečaji. Hkrati se je povečalo tudi število zavarovalnic s tovrstno ponudbo zavarovanj. Opaziti je mogoče tudi povečano rast življenjskih zavarovanj. V letih 1987-96 je bila le-ta 3-odstotna, v letu 1996 že 5, nato 6,3, v letu 1998 pa je rast doživela pravi »boom«, saj se je dosegla 10,1 odstotka (Skipper, 1999, str. 520).

Trženje zavarovalnih produktov je v preteklosti potekalo preko dveh distribucijskih kanalov, in sicer preko vezanih in preko neodvisnih agentov. Prvi smejo zastopati le določeno zavarovalnico, drugi pa so vključeni v posredniški sistem AAS - American Agency System (Greene, 1992, str. 525). V zadnjem času pa ta dva tradicionalna distribucijska kanala dobivata alternativne možnosti, zaradi česar so zastopniki upravičeno zaskrbljeni. Zaradi zniževanja stroškov in zaradi večje učinkovitosti se tudi banke intenzivneje vključujejo v proces prodaje zavarovanj. Mlajši generaciji ni toliko do osebnih stikov, ki jih gojijo zastopniki z zavarovanci, ampak ji je bolj pomembno, da v čim krajšem času pride do zelenega produkta tudi ob pomoči interneta.

Ameriška družba ceni tradicijo in varnost, zato so bile tudi naložbe življenjskih zavarovalnic usmerjene predvsem v netvegane investicije, ki jih predstavljajo instrumenti s fiksnim donosom, kot so obveznice in hipoteke. V začetku 90-ih let je prišlo do strukturnih sprememb na strani obveznosti zavarovalnic. Na eni strani se je zmanjšal delež tradicionalnih zavarovanj za primer smrti, hkrati pa se je povečal delež profitno orientiranih zavarovanj oziroma zavarovanj, kjer zavarovanci prevzemajo naložbeno tveganje. Sem lahko uvrščamo tudi pokojninska zavarovanja, katerih delež se je močno povečal zaradi nezaupanja v javni pokojninski sistem. To je povzročilo povečanje deleža rizičnega kapitala v strukturi naložb ameriških zavarovalnic, ki je leta 1995 znašal 17 odstotkov vseh investicij, kar pa je še vedno manj od deleža na Japonskem, ki je bil 24-odstoten (Šmigoc, 2004, str. 38).

Struktura zavarovalnega trga v ZDA ni nacionalno homogena, ampak je diverzificirano heterogena. Lahko bi jo primerjali s strukturo trga EU, saj sta oba trga sestavljena iz trgov posameznih držav. Regulacija zavarovalništva poteka primarno na ravni posameznih držav in ne na ravni zvezne vlade, zato prihaja do velikih razlik v regulaciji. Naloga instituta NAIC (National Association of Insurance Commissioners) je čimbolj zmanjšati te razlike in harmonizirati nadzor v posameznih državah z namenom zagotavljanja večje varnosti kupcem zavarovanj.

Težave z nesolventnostjo predvsem manjših zdravstvenih zavarovalnic so se začele v sredini 80-ih let. Veliko večje posledice pa je povzročila plačilna nesposobnost večjih življenjskih zavarovalnic leta 1991. Dve veliki zavarovalni skupini, ki sta v veliki meri prispevali k izgubi v višini 2100 milijonov USD, sta bili Executive Life in Mutual Benefit Life. Executive Life je veliko vlagala v t. i. »junk bonds« (zelo tvegane obveznice), ki so v zelo kratkem času izgubile

vrednost. Število zavarovalnic, ki so bile plačilno nesposobne, je od leta 1986 stalno naraščalo in doseglo vrh leta 1989, ko je bilo nesolventnih nekaj manj kot petdeset življenjskih zavarovalnic. Od leta 1991 je število nenehno padalo in leta 1995 znašalo že pod deset (Harington, Niehaus, 1999, str. 104).

4.2. Države EU - 15

Po uvedbi notranjega trga življenjskih zavarovanj je v EU nastal ogromen trg, ki predstavlja resno konkurenco Japonski in ZDA. Na tem trgu je leta 1999 delovalo skoraj 5000 zavarovalnic, z vstopom 1. maja 2004 pa se je število še povečalo. Nadaljnjo rast trga je pričakovati s širjenjem Unije. Čeprav je število neživljenjskih zavarovalnic večje, pa je v zadnjem desetletju opaziti opazen porast deleža življenjskega zavarovanja. Leta 1992 je znašal 48,8 odstotka, do leta 1999 pa se je povzpel na 62 odstotkov. Posamezne države so skozi čas spreminjale vlogo. Če so še leta 1992 največji trgi v EU (Nemčija, Francija, Velika Britanija) zavzemali 72-odstotni delež celotnega trga življenjskih zavarovanj, je ta upadel do leta 1998 na 62 odstotkov, predvsem po zaslugi visoke rasti v Italiji, Španiji, Belgiji in Luxemburgu. S širitvijo EU oziroma vstopom 25 novih članic 1. maja lani se bo ta delež še bolj znižal. Eden izmed dejavnikov, ki je pozitivno vplival na porast življenjskih zavarovanj v EU, je nezaupanje v javni pokojninski sistem. Dodatna spodbuda je uspešnost zavarovanj, kjer zavarovanci prevzemajo naložbeno tveganje. Čeprav uradno govorimo o enotnem trgu EU, pa se način delovanja zavarovalnic med posameznimi državami še vedno močno razlikuje. Te razlike so posledica različnega zgodovinskega razvoja, regulativ in predpisov posameznih držav znotraj EU (Šmigoc, 2002, str. 29).

Če opazujemo naložbeno politiko zavarovalnic, lahko ugotovimo zelo majhen delež naložb v tujino. Le-ta je konec 80-ih let znašal 2 odstotka, do leta 1995 pa se je dvignil le na 3. Ko so leta 1999 uvedli v EU enotno valuto evro, sta bila s tem odpravljena dva vzroka za majhen delež naložb v tujini. To sta bila zahtevana usklajenost valutne strukture in pa valutno tveganje. V prihodnosti je zato moč pričakovati večji delež investicij v tujino. V prilogi 1 so prikazane naložbe življenjskih zavarovalnic v državah članicah EU, ki predstavljajo največje trge življenjskih zavarovanj.

Način distribucije zavarovalnih produktov je med posameznimi članicami EU zelo različen. Po poročanju CEA (frc. Comite Europeen des Assurances) je zelo malo podatkov o tem, predvsem zaradi pomanjkljivega podajanja informacij s strani članic. V Franciji je prišlo v zadnjih 15 letih do ogromnih razlik v načinu prodaje zavarovalnih produktov. Leta 1983 je prodajanje zavarovalnih produktov preko okenc (angl. over the counter) zavzemalo le 19 odstotkov skupne prodaje, saj bančno zavarovalništvo še ni bilo razvito do te mere kot leta 1998, ko je delež takega načina prodaje narasel na 59 odstotkov. Drugi distribucijski kanali so še prodaja preko zaposlenih v zavarovalnici (19 odstotkov), zastopnikov (10 odstotkov), posrednikov (8 odstotkov), nekaj pa je poteka tudi neposredno preko interneta oziroma telefonske prodaje⁴.

Vodilo pri nastajanju enotnega zavarovalniškega trga znotraj EU sta bili liberalizacija in pa odpiranje posameznih različno reguliranih trgov. Cilji enotnega trga so bili predvsem izboljšanje konkurenčnosti tako med državami kot tudi med zavarovalnicami, poenostavljanje standardov in lažji dostop tako do virov kot tudi do kupcev (Hartman, 1994, str. 74).

Začetne aktivnosti v smeri enotnega trga segajo v leto 1957, ko so se države podpisnice Rimske pogodbe zavezale k prostemu pretoku ljudi, blaga, storitev in kapitala ter k usklajevanju nacionalnih zakonodaj. V začetku 80-ih let, ko je nastala kriza oziroma padanje ekonomske moči, so bile članice dodatno motivirane k nadaljevanju procesov.

Pomemben korak sta bila objava Bele knjige in pa Maastrichtski sporazum iz leta 1992, s katerima so države izrazile še večjo željo po sodelovanju (Hartman, 1994, str.60). Glavni dejavnik, ki v bistvu predstavlja ogrodje za oblikovanje enotnega zavarovalnega trga, pa je tretja smernica, ki jo v nadaljevanju podrobneje predstavljam.

Do sedaj so bile v zvezi z neposrednim zavarovanjem sprejete tri generacije smernic, to je splošnih in za življenjsko zavarovanje, pri čemer je potrebno poudariti, da je imelo splošno zavarovanje vedno določeno prednost pred življenjskim. Smernice so torej naslednje:

- prva smernica za življenjsko zavarovanje govori o svobodi ustanavljanja podjetij. Sprejeta je bila 24. 7. 1973;
- druga smernica za življenjsko zavarovanje govori o svobodi opravljanja storitev. Sprejeta je bila 8. 11. 1990;
- tretja smernica za življenjsko zavarovanje pa uvaja popolno svobodo opravljanja storitev ob domačem nadzoru in enem dovoljenju, ki velja za vso EU.

Osnutek tretje smernice je bil podan že leta 1991, sprejet pa novembra 1992. Države so morale uskladiti svoje nacionalne zakonodaje do sredine leta 1994. Smernica ureja naslednje vrste življenjskih zavarovanj:

- osnovno življenjsko zavarovanje (zavarovanje za primer smrti, doživetja, poroke, mešana zavarovanja in zavarovanja za primer rojstva),
- rentno zavarovanje,
- dodatna nezgodna zavarovanja (nezgodna smrt, trajna invalidnost, delovna nesposobnost),
- zavarovanje, ki ga je mogoče skleniti v Veliki Britaniji in na Irskem in se imenuje » permanent health insurance «.

⁴ V Nemčiji poteka levji delež prodaje preko vezanih zastopnikov, ki delajo samo za točno določeno zavarovalnico. Visoka stopnja regulacije in pa odsotnost razvite neodvisne distribucijske mreže onemogočata dostop tujih zavarovalnic na nemški trg. Stanje naj bi se popravilo z uvedbo tretje smernice za življenjska zavarovanja, ki predvideva popolno svobodo upravljanja storitev ob domačem nadzoru in enem dovoljenju, ki velja za vso EU. V Veliki Britaniji pa prevladujejo neodvisni finančni zastopniki. Njihov delež je okoli 42 %. Tudi tukaj dobiva bančno zavarovalništvo čedalje večji pomen (13 %), ostala distribucija pa je opravljena preko odvisnih zastopnikov in neposredne prodaje. Na Finskem pa poteka kar 98 % prodaje zavarovalniških produktov preko zaposlenih v zavarovalnicah.

Tretja smernica je 1. 7. 1994 uvedla načelo domačega nadzora (angl. home country control), s čimer dobi zavarovalnica dovoljenje (izda ga domača država) za poslovanje po vsej EU. Domača država ima v pristojnosti tudi finančni nadzor, ki zajema pregled celotnega poslovanja, solventnosti, oblikovanja tehničnih in matematičnih rezervacij in sredstev za njihovo kritje. Država gostiteljica pa določa le splošne pogoje poslovanja. Poslovanje obsega ponujanje storitev oziroma zavarovalniških produktov in odpiranje agencij in podružnic na ozemlju vseh držav članic. Pozitivni učinki se pokažejo tudi za potencialne zavarovance, saj jim je omogočen dostop do katerekoli zavarovalnice v EU, hkrati pa jim je zagotovljena tudi ustrezna varnost. Čeprav tretja smernica še ni popolnoma vključena v vse zakonodaje držav članic, pa po oceni Evropske komisije ta neuskklajenost ni tolikšna, da bi bilo ovirano delovanje zavarovalniškega trga. Z namenom reševanja problemov pri uveljavljanju direktiv, je bil ustanovljen tudi zavarovalniški odbor (Borak, 2000, str. 31).

Maja 2004 se je Sloveniji odprl skupni trg Evropske unije, kar bo različnim akterjem na slovenskem gospodarskem trgu prineslo nove poslovne priložnosti in v tem pogledu tudi slovenske zavarovalnice niso izjema. Njihova naloga bo soočenje z večjo konkurenco in lastno umestitvijo na evropskem zavarovalnem trgu. Na podlagi podatkov slovenskega zavarovalnega združenja o aktualnem položaju slovenskega zavarovalništva je sicer v zadnjih letih možno zaznati spodbudna razvojna gibanja in visoko stopnjo rasti. Pri primerjavi podatkov o deležu življenjskih zavarovanj pa se še vedno kažejo znatne razlike med zavarovalnicami v Sloveniji in tistimi v EU. V razvitih državah EU namreč prevladujejo življenjska zavarovanja nad premoženjskimi, v Sloveniji pa je le-teh relativno malo.

Poleg težav s katerimi se bo soočilo slovensko zavarovalništvo pa ne gre pozabiti na spodbudna razvojna gibanja in visoko stopnjo rasti slovenskega zavarovalništva vse od leta 1995. Ta rast je bila še posebej močna v letih 2001 in 2002. Rast zavarovalne panoge za leto 2002 je dosegla 19 odstotkov in je bistveno presegala rast BDP.

5. PONUDBA ŽIVLJENJSKIH IN NALOŽBENIH ŽIVLJENJSKIH ZAVAROVANJ V SLOVENIJI

Na slovenskem trgu naložbenih zavarovanj, to je zavarovanj, ki vključujejo zavarovalno in varčevalno komponento, vezano na gibanje vrednosti enot investicijskih skladov, je mogoče izbirati med pestro ponudbo. V naslednjem podpoglavju bom prikazal tržne deleže zavarovalnic pri življenjskem zavarovanju, nato pa znotraj podpoglavja sledi predstavitev ponudbe naložbenih zavarovanj izbranih slovenskih zavarovalnic. V drugem podpoglavju pa sem povedal nekaj besed o obdavčitvi življenjskih zavarovanj, ki jo je uvedla nova zakonodaja.

5.1. Trgi življenjskega zavarovanja v Sloveniji

V tabeli 4 so predstavljeni tržni deleži zavarovalnic na območju Republike Slovenije, ki tržijo življenjska (in ostala) zavarovanja. Iz tabele lahko izračunamo, da so življenjska zavarovanja v letu 2002 zavzemala približno 23-odstotni delež med vsemi zavarovanji. Daleč največji delež teh zavarovanj (42,9 odstotkov) je pripadlo Zavarovalnici Triglav, njen tržni delež je največji tudi pri vseh zavarovanjih. Drugo mesto pri življenjskih zavarovanjih zavzema Zavarovalnica Maribor, tretje pa Kapitalska družba (KAD). Razlog, da zavzema KAD tako visoko mesto med življenjskimi zavarovanji, so pokojninski boni, ki jih je KAD izdala in so jih zavarovanci lahko dobili z zamenjavo⁵ ali uslužbenskih certifikatov ali pa delnic PID-ov.

Tabela 4 : Tržni deleži zavarovalnic in drugih članic slovenskega zavarovalnega združenja konec leta 2002

Zavarovalnica	Vsa zavarovanja (v %)	Življenjska (v %)	Neživljenjska (v %)
Triglav	40.9	42.90	40.31
Maribor	12.66	16.64	11.49
Kapitalska družba (KAD)	3.11	13.71	-
Merkur	2.69	8.41	0.46
Grawe	1.66	5.30	0.59
Slovenica	4.48	3.11	4.89
Adriatic	9.58	3.01	11.51
Generali	1.48	2.89	1.06
Sklad obrtnikov in podjetnikov (SOP)	0.65	2.88	-
Tilia	2.49	1.02	2.93
Krekova	0.14	0.12	0.15
Triglav, zdravstvena	0.00	0.01	-
Vzajemna	20.20	-	26.13
Slovenska izvozna družba (SID)	0.38	-	0.49
SKUPAJ	100	100	100

Vir: Slovensko zavarovalno združenje, 2004.

⁵ Rok za zamenjavo pokojninskih bonov za zavarovalno polico prvega pokojninskega sklada je bil do 13. 7. 2002. Zavarovalna polica zagotavlja pravico do mesečne pokojninske rente z dopolnjenim 60. letom starosti, vendar ne prej kot s 13. 7. 2004, ali pa velja kot življenjsko zavarovanje za primer smrti, preden pridobi zavarovanec pravico do mesečne rente.

5.1.1. Ponudba naložbenih zavarovanj zavarovalnice Triglav

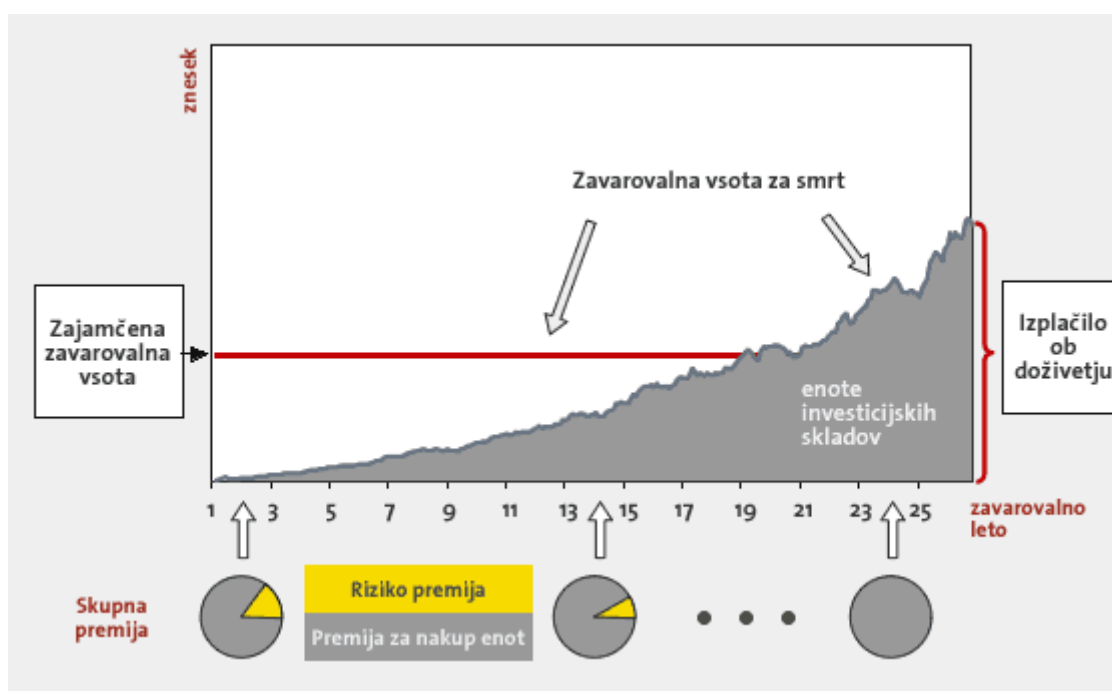
Zavarovalnica Triglav v svoji ponudbi naložbenih zavarovanj ponuja tri vrste zavarovanj, in sicer enkratno naložbeno, naložbeno življenjsko in naložbeno zavarovanje JUNIOR. Za vse tri oblike naložbenih zavarovanj velja, da združujejo komponenti življenjskega zavarovanja kot tudi varčevanja, ki je vezano na gibanje vrednosti enot premoženja izbranih investicijskih skladov.

Enkratno naložbeno zavarovanje je oblika naložbenega zavarovanja s plačilom premije v enkratnem znesku. Vrednost zavarovanja je odvisna od vrednosti enot investicijskih skladov, na katere so vezana vplačana sredstva. Upravičenec lahko ob nastopu zavarovalnega primera zahteva, da se zavarovalna vsota izplačuje obročno v obliki mesečne rente. Zavarovalno kritje obsega zavarovanje za primer smrti zavarovane osebe ter izplačilo zavarovalnine ob doživetju. Ko zavarovana oseba doživi dogovorjeno zavarovalno dobo, izplača zavarovalnica upravičencu zavarovalno vsoto za doživetje. Ta vsota je enaka vrednosti privarčevanega premoženja na naložbenem računu zavarovalca. V primeru smrti zavarovane osebe v času trajanja zavarovanja izplača zavarovalnica najmanj zajamčeno zavarovalno vsoto (ZZV) za primer smrti, ki jo določita obe pogodbeni stranki ob sklenitvi zavarovanja. Ko premoženje na naložbenem računu preseže ZZV za primer smrti, je zavarovalna vsota v primeru smrti enaka dejanski vrednosti sredstev na naložbenem računu.

Naložbeno življenjsko zavarovanje razširja ponudbo življenjskih zavarovanj Zavarovalnice Triglav predvsem s tem, da omogoča zavarovalcem aktivnejši pristop k zavarovanju in posreden vstop na trg vrednostnih papirjev. Del premije je namenjen zavarovanju za primer smrti in morebitnim dodatnim zavarovanjem, s preostalim delom premije pa zavarovalnica kupuje enote ali delnice zunanjih investicijskih skladov. Ob zavarovalnem dogodku se izplača ZZV oziroma vrednost premoženja, če je ta večja.

Na sliki 3 vidimo, kako se z daljšanjem zavarovalnega obdobja večja zavarovalna vsota za primer smrti. Do določenega števila let – npr. 19 - je zavarovalna vsota za smrt enaka ZZV. Po tem obdobju pa vrednost enot investicijskih skladov preseže vrednost ZZV. Po preteku zavarovalne dobe oziroma v primeru doživetja zavarovalnica izplača zavarovancu zavarovalno vsoto, ki bo enaka vrednosti privarčevanega premoženja v izbranih investicijskih skladih oziroma znesku na naložbenem računu zavarovanca. Na sliki lahko tudi vidimo, da je na začetku zavarovalnega obdobja riziko premija za zavarovalnico največja, ker se večji del vplačane premije porabi za kritje tveganja, da zavarovanec umre že na začetku obdobja, zavarovalnica pa mora prav tako izplačati ZZV upravičencu. Daljše ko je obdobje preživetja, manjša je riziko premija in večja je premija za nakup enot. Po določenem obdobju, ko vrednost enot investicijskih skladov doseže vrednost ZZV, pa se vsa premija porabi za nakup enot izbranih investicijskih skladov.

Slika 3 : Gibanje zneska izplačila v odvisnosti od dobe doživetja: primer 30-letne osebe, ki vplačuje 50 EUR na mesec, doba vplačevanja 25 let, zjamčena zavarovalna vsota za primer smrti je 15.000 EUR

Vir: Zavarovalnica Triglav d. d., 2004.

Naložbeno zavarovanje Junior prav tako spada v družino naložbenih zavarovanj. Namen tega zavarovanja je otroku, ki ga določi zavarovalec, zagotoviti izplačilo zavarovalne vsote za doživetje ali izplačevanje štipendije. Obenem pa je otrok tudi nezgodno zavarovan. Obveznost plačila premije⁶ nezgodnega zavarovanja za otroka nastopi šele po prvem letu trajanja zavarovanja. Dodatno nezgodno se lahko zavarujejo tudi zavarovane osebe iz osnovnega zavarovanja. Značilnost tega zavarovanja je, da poskrbi zavarovalnica za finančno varnost otroka tudi v primeru smrti zavarovane osebe. Izplača mu namreč zjamčeno zavarovalno vsoto za primer smrti, premije pa se ne plačujejo več. Ob sklenitvi zavarovanja so lahko zavarovane osebe stare od 14 do največ 65 let, ob izteku zavarovanja pa zavarovana oseba ne sme biti starejša od 75 let. V nadaljevanju predstavljam delniško investicijsko družbo Triglav Steber 1 in vzajemni sklad Triglav Renta, ki sta zavarovancem na voljo pri sklepanju naložbenih zavarovanj pri Zavarovalnici Triglav d. d. Oba sklada upravlja družba za upravljanje Triglav.

⁶ Plačevanje premije je mesečno, po dogovoru lahko tudi drugače. Minimalna višina premije za enega otroka je 35 EUR, za dva 50 EUR, za tri pa 75 EUR. OB sklenitvi zavarovana oseba sama določi razdelitev zavarovalne premije med investicijske sklade, na katere bo zavarovalnica vezala vrednost naložbe. Med trajanjem zavarovanja je možno prenesti vezavo sredstev na drug sklad v okviru ponudbe Zavarovalnice Triglav.

Od 27. 10.2004 se investitorji lahko odločijo tudi za nakup točk mešanega vzajemnega sklada Triglav Evropa, katerega naložbena politika je usmerjena na evropske kapitalske trge, izbor delnic pa je usmerjen pretežno v prvovrstne delnice podjetij, ki spadajo med večja uspešna evropska podjetja.

Triglav Steber 1 je pretežno delniški sklad. To pomeni, da je naložbeno tveganje v njem sicer poudarjeno, vendar je prav zaradi tega dolgoročno možno pričakovati višje donose. Donosnost sklada v obdobju 31. 5. 2002-31. 5. 2003 je bila 21,4-odstotna. Sklad temelji na nalaganju sredstev v delnice podjetij, ki so kapitalsko močna in za katere v prihodnosti pričakujejo stabilno rast (npr. v podjetja Lek, Krka, Sava, Pivovarna Laško, Mercator, Telekom, Ljubljanska banka – glej prilogo 2). Poleg tega tveganje zmanjšujejo z razpršenostjo naložb v večje število delnic. Triglav Steber 1 spada glede na čisto vrednost sredstev sklada, ki je 30. junija 2002 znašala 42 milijard SIT med največje privatizacijske investicijske družbe v Sloveniji. Tudi glede na tržno in knjigovodsko vrednost delnice zavzema Triglav Steber 1 v primerjavi z ostalimi privatizacijskimi družbami vodilno mesto.

Triglav Renta je mešani sklad, kar pomeni, da se sredstva vlagateljev vlagajo v delnice in obveznice (priloga 3) v približno enakem razmerju. Naložbeno tveganje je nižje kot pri delniškem skladu, zato so nekoliko nižji tudi donosi. Struktura naložb sklada je uravnotežena. To pomeni, da je razmerje med delnicami, ki so po naravi bolj tvegane, in obveznicami ter drugimi vrednostnimi papirji, ki prinašajo fiksni donos in so manj tvegani, usklajeno. Vlagatelji lahko ob relativni varnosti naložb, ki jo zagotavlja njihova ustrezna struktura in razpršenost, pričakujejo donose, ki so višji od donosov vezanih bančnih vlog in obveznic. Posebni vzajemni sklad Triglav Renta je najboljša kombinacija med dobrim donosom vloženih sredstev in njihovo varnostjo. Tako razmerje zagotavlja stabilnost tudi v obdobjih, ko cene delnic padajo (Zavarovalnica Triglav d. d., 2004).

5.1.2. Ponudba naložbenih polic zavarovalnice Slovenica

V zavarovalnici Slovenica ponujajo naložbeno življenjsko zavarovanje pod imenom Fondpolica, ki se veže na vzajemne sklade pod upravljanjem KD Investments. Skladi se razlikujejo glede na naložbeno politiko, ki je lahko glede na izbrani sklad dinamična (Rastko), konzervativna (KD Bond) ali pa uravnotežena (Galileo). Omenjeni trije skladi so uvrščeni tudi v zbirke podatkov podjetij Lipper Analytical Services in Micropal, kjer kotirajo najvišje celo v svetovnem merilu, saj se je posebni vzajemni sklad Galileo že osmič znašel na prvem mestu Lipperjeve periodične preglednice glede na enoletni donos v obdobju 13. 5. 2002-13. 5. 2003. Omenjeni trije skladi skupaj predstavljajo okoli 50 % vsega premoženja, ki ga obsegajo slovenski vzajemni skladi – glej prilogo 4. Investicijska politika pri vseh treh skladih je naravnana v reinvestiranje skladov. Vstopna provizija je 3 % (Galileo, Rastko) oziroma 2 % (KD Bond), izstopne provizije pa ne zaračunavajo. Stroški upravljanja so pri Galileu oziroma Rastku 2 %, medtem ko pri KD Bondu zahtevajo 1 % upravljalne provizije. V nadaljevanju predstavljam značilnosti Fondpolice, nato pa so predstavljeni še omenjeni trije skladi.

Fondpolica je torej naložba v obliki življenjskega zavarovanja, ki je namenjena vsem, ki hočejo združiti varnost in potencialno višjo donosnost vloženih sredstev. Vlagatelj oziroma zavarovanec sam izbere razdelitev vplačane premije na zavarovalni oziroma naložbeni del. Če hoče zavarovanec povišati ZZV, bo večji del premije namenil za zavarovanje in manjši za naložbe in obratno. Prosta je tudi izbira naložb v omenjene tri vzajemne sklade. Med samim trajanjem zavarovanja je možna prilagoditev Fondpolice zavarovančevim življenjskim potrebam. To lahko vlagatelj naredi v obliki prilagajanja naložbene politike (lahko spreminja razdelitev premije, ki jo vplačuje v izbrane vzajemne sklade ali pa zamenja vzajemne sklade). Na svojo željo lahko poviša ali zniža zajamčeno zavarovalno vsoto. Na voljo mu je preoblikovanje Fondpolice v klasično življenjsko zavarovanje. V primeru, da potrebuje denar, lahko dvigne del vloženih sredstev. V primerih 1 in 2 predstavljam dve izmed možnosti, ki jih imajo zavarovanci ob sklenitvi Fondpolice.

Primer 1: S plačilom mesečne premije 30 EUR je možno omogočiti zavarovančevemu otroku 200 EUR štipendije. To možnost ima npr. 30-letna ženska, ki sklene zavarovalno pogodbo za dobo 18 let. Zajamčena zavarovalna vsota je 9.720 EUR. Vrednost premoženja ob izteku zavarovalne dobe je 14.077 EUR⁷, kar zadošča za izplačilo štipendije v višini 200 EUR za obdobje 6 let in pol oziroma v višini 230 EUR za obdobje 5 let.

Primer 2: S plačilom mesečne premije 30 EUR si npr. 30-letni moški, ki sklene zavarovalno pogodbo za dobo 30 let zagotovi znesek 46.000 EUR⁸, ki mu ga lahko zavarovalnica izplača v enkratnem znesku, v obliki doživljenjske rente, lahko pa del v enkratnem znesku, del pa v obliki doživljenjske rente. Zajamčena zavarovalna vsota je 16.200 EUR.

Galileo je uravnotežen vzajemni sklad, ki ga sestavljajo tako delnice kot obveznice. Taka naložbena politika daje prednost varnosti in donosnosti. Je najstarejši slovenski vzajemni sklad, ki je bil ustanovljen 1. 1. 1992. Vlagatelju je vloga v treh letih narasla iz začetnega 1 milijona SIT (3. 5. 2001) na 2.832.200 SIT (3. 5. 2004), kar pomeni 183,22-odstotno donosnost, s čimer je Galileo najdonosnejši slovenski vzajemni sklad v zadnjih treh letih. Povprečna letna donosnost v teh letih je 39,83-odstotna (Interno gradivo KD Investments, 2004).

Rastko je dinamičen vzajemni sklad, ki nalaga večinoma v delnice, kar pomeni, da je investicijska politika sklada naravnana v doseganje čim večje donosnosti ob sprejemljivi stopnji tveganja, ki je zaradi usmerjenosti sklada ustrezno višja. Ustanovni datum je 23. 8. 1996. Povprečna letna donosnost v zadnjih treh letih je 38,37-odstotna (Interno gradivo KD Investments, 2004).

^{7,8} Izračun je narejen ob predvidenem 11-odstotnem povprečnem letnem donosu skladov.

Naložbena politika KD Bond-a je usmerjena predvsem v obveznice, v manjšem obsegu pa tudi lastniške in izvedene vrednostne papirje ter bančne depozite. Cilj sklada je z razpršenostjo naložb in strokovnim upravljanjem ob upoštevanju zakonitosti trga vrednostnih papirjev doseči stabilno naložbo, ki dolgoročno prinaša visoke donose ob nizki stopnji tveganja. Sklad je bil ustanovljen 23. 8. 1996, povprečna letna donosnost v zadnjih treh letih pa je 13,08-odstotna (Interno gradivo KD Investments, 2004). Naložbe omenjenih treh skladov so podrobneje prikazane v prilogah 5-7.

5.1.3. Ponudba naložbenih polic zavarovalnice Generali

Zavarovalnica Generali d. d. ponuja v svojem prodajnem programu širok spekter klasičnih življenjskih zavarovanj in življenjskih zavarovanj, ki so vezana na enote investicijskih skladov.

Klasična življenjska zavarovanja obsegajo osnovno, komfortno, ekskluzivno in pa partner zavarovanje. Osnovno zavarovanje nudi ZZV za primer doživetja in smrti. ZZV za primer smrti je mogoče povečevati (s plačilom povišane premije) do višine 3-kratne osnovne ZZV. Komfortno zavarovanje poleg tega nudi še dodatno kritje za primer nezgodne smrti v višini 100-odstotne ZZV ter dodatno kritje za primer nezgodne smrti v prometni nesreči prav tako v višini 100-odstotne ZZV. Ekskluzivno zavarovanje ponuja v primeru smrti dvojno ZZV za doživetje. Poleg osnovnega kritja nudi še dodatno kritje za primer nezgodne smrti v višini dvojne osnovne ZZV ter še dodatno kritje za primer nezgodne smrti v prometni nesreči prav tako v višini 200-odstotne osnovne ZZV. Partner zavarovanje nudi izplačilo zavarovalne vsote ne glede na zavarovalni primer ob poteku zavarovalne dobe. V primeru smrti zavarovanca med dobo zavarovanja zavarovalnica izplača še polletna izplačila v višini 10 odstotkov ZZV do konca zavarovalne dobe. V primeru popolne trajne invalidnosti zavarovanca ni potrebno več plačevati dodatnih premij, pri čemer ostane zavarovalno kritje nespremenjeno (Zavarovalnica Generali d. d., 2004).

Generali Zavarovalnica d. d. je bila prva zavarovalnica, ki je 1. 1. 2002 ponudila življenjsko zavarovanje, vezano na tuje investicijske sklade, pod imenom Eurofond, zavarovanci oziroma varčevalci pa lahko izbirajo med tremi skladi, in sicer: Eurostock, Eurosafe in Globalstock. Prvi in tretji sta pretežno delniška sklada, medtem ko je drugi mešani sklad. V nadaljevanju predstavljam primer izračuna za življenjsko zavarovanje Eurofond, nato pa sledi kratka predstavitev omenjenih skladov.

V tabeli 5 je prikazan primer osebe, ki sklene življenjsko zavarovanje, vezano na enote investicijskih skladov, in sicer z mesečno premijo 100 EUR ter dobo plačevanja premije 15 let. Za primer smrti izbere zavarovalno vsoto 24.000 EUR. Tabela prikazuje vrednosti konec posameznega zavarovalnega leta. Izračunane so z upoštevanjem enake letne hipotetične 12-odstotne donosnosti.

Tabela 5: Informativni prikaz vrednosti police v posameznem zavarovalnem letu za življenjsko zavarovanje Eurofond zavarovalnice Generali

Leto zavarovanja	Vplačane premije	Višina zavarovalne vsote za primer smrti	Višina odkupne vrednosti
1	1.200	24.000	0
2	2.400	24.000	2.290
3	3.600	24.000	3.599
4	4.800	24.000	5.050
5	6.000	24.000	7.029
6	7.200	24.000	8.913
7	8.400	24.000	11.003
8	9.600	24.000	13.324
9	10.800	24.000	16.405
10	12.000	24.000	19.362
11	13.200	25.617	22.654
12	14.400	29.349	26.312
13	15.600	33.487	30.367
14	16.800	38.073	34.861
15	18.000	43.156	40.250

Vir: Interno gradivo Zavarovalnice Generali d. d. Ljubljana, 2004.

Eurostock je delniški sklad, ki nalaga premoženje predvsem v »Blue Chip« podjetja s sedežem v članicah Evropske Monetarne Unije, v primeru pričakovanih pozitivnih donosov pa tudi v srednja in manjša podjetja. S skladom upravlja družba Cominvest Asset Management GmbH Frankfurt. Preko sklada vlagatelj postane soudeležen pri naložbah v naslednja uspešna evropska podjetja, kot so na primer: Deutsche Bank, BASF, Deutsche Telekom, Bayer, Daimler-Chrysler, Siemens, L'Oreal, Unilever, Nokia, Volkswagen, Aventis. Sklad je dobro razpršen tudi po regionalni plati, saj ima 27-odstotni delež svojih naložb v Nemčiji, 26-odstotnega v Franciji, na Nizozemsem pa odstotek doseže število 17. Skupna vrednost sredstev sklada na dan 31. 3. 2004 je bila 39,1 mio EUR. Donos v zadnjem letu (31. 3. 03-31. 3. 04) je 33,08 odstotka (Interno gradivo Zavarovalnice Generali d. d. Ljubljana, 2004).

Globalstock je prav tako delniški sklad, ki pa nalaga svoje premoženje globalno, predvsem v mednarodne koncerne z veliko prepoznavnostjo. Z aktivno politiko izbire delnic (stock picking) upravlja Deutsche Asset Management izbira 40-50 delnic podjetij, pri katerih pričakuje pozitivne spremembe vrednosti podjetja. Sklad ima dobro razpršenost po sektorjih, saj ima 28 odstotkov premoženja naloženega v finančni sektor, 18 v industrijski, 9 v farmacevtski, 12 v tehnološki, 9 v telekomunikacije in medije. Skupna vrednost sredstev sklada na dan 31. 3. 2004 je 173 mio EUR. Donos v zadnjem letu pa je 29,92 odstotka. V prilogi 8 je prikazana geografska razpršenost naložb Globalstock - a (Interno gradivo Zavarovalnice Generali d. d. Ljubljana, 2004).

Eurosafe je mednarodni mešani sklad s popolnoma inovativnim načinom upravljanja. Sklad investira v obveznice in delnice evropske monetarne unije. Vlagatelj tako postane lastnik delnic zgoraj omenjenih podjetij in mednarodnih obveznic. Upravljalec sklada je Union Investment. Upravljalna politika je naravnana v smeri aktivnega ohranjanja premoženja vlagateljev. Delež delnic v skladu se zato aktivno spreminja. Pri padajočih delniških trgih se delež delnic močno zniža, pri rastočih pa zopet poveča. Z aktivnim upravljanjem premoženja vlagatelj v vseh primerih dosega dobre donose. Upravljalec ohranja premoženje tako, da vrednost enote premoženja (VEP) na koncu leta ne more biti nižja od 95 % VEP na začetku leta. V primeru, da vrednost sklada med letom zraste za 5 %, se meja dodatno poveča za 2,5 % (Interno gradivo Zavarovalnice Generali d. d. Ljubljana, 2004).

5.2. Obdavčitev življenjskih zavarovanj po novi zakonodaji

Po novem Zakonu o dohodnini (Zdoh-1, 2004) bo obdavčena razlika med izplačilom zavarovalne vsote (ali odkupne vrednosti) ter vplačanimi zavarovalnimi premijami. Oprostitev obdavčitve je predvidena v primerih:

- dohodka iz življenjskega zavarovanja, ki je sklenjeno za primer smrti, in se dohodek izplača zaradi smrti osebe,
- dohodka iz življenjskega zavarovanja, pri katerem:
 - nastane pravica zahtevati izplačilo zavarovalne vsote po preteku desetih let od dneva sklenitve pogodbe o življenjskem zavarovanju,
 - sta sklenitelj zavarovanja in upravičenec do zavarovalne vsote ena in ista oseba in
 - ni podana zahteva za izplačilo odkupne vrednosti police življenjskega zavarovanja pred potekom desetih let od sklenitve pogodbe o življenjskem zavarovanju.

Novi zakon o dohodnini je torej poslabšal le nekatere pogoje življenjskega zavarovanja, predvsem pri zavarovanjih, ki se iztečejo prej kot v desetih letih. V teh primerih bo morebitne dobičke potrebno prijavljati v dohodninski napovedi. Obdavčitev je podobna, kot po Zakonu o davku od prometa zavarovalnih poslov - ZDPZP, ki določa, da se 6,5-odstotni davek od premije plača pri zavarovanjih, ki trajajo manj kot deset let (Glavnik, 2004, str. 3). V prilogi 9 so prikazane obdavčitve življenjskih zavarovanj za različne dobe trajanja zavarovanja.

SKLEP

V socialistični družbeni ureditvi je država zagotavljala popolno socialno varnost vsem svojim prebivalcem. Življenjsko zavarovanje kot oblika varčevanja za starost tudi zato ni imelo pomembnejše vloge. V devedesetih letih prejšnjega stoletja pa je slovenski dokladni pokojninski sistem zašel v krizo. Spremenjene demografske in gospodarske razmere so pogojevale sprejetje

novе pokojninske reforme, ki bo povzročila, da se bo velik del odgovornosti za socialno varnost prevalil na državljane. S tem pa dobiva življenjsko zavarovanje čisto novo dimenzijo in pomen.

V današnji vsesplošni poplavi ponudb najrazličnejših oblik obljubljenega donosnega varčevanja ponudnik težko najde prav tisto varčevanje ali zavarovanje, ki bi bilo zanj najprimernejše in bi mu zagotavljalo varno tretje generacijsko obdobje. Na voljo ima širok spekter produktov, ki jih ponujajo številne finančne institucije. Pri ponudbi zavarovalnic lahko izbira med klasičnimi življenjskimi zavarovanji, ki pa ponujajo predvsem varnost, saj je zavarovalna vsota izplačana tako v primeru doživetja dogovorjene zavarovalne dobe, kot tudi v primeru smrti zavarovanca; v tem primeru so je deležni upravičenci. Druga možnost, ki jo ponujajo zavarovalnice v sodelovanju z družbami za upravljanje vzajemnih skladov, pa so naložbena življenjska zavarovanja, ki ponujajo poleg varnosti tudi donosno obliko varčevanja. Stopnja donosnosti je sorazmerna s tveganjem, ki so ga investitorji pripravljani vložiti v izbrani investicijski sklad.

Na svetovnem trgu življenjskih zavarovanj smo bili v zadnjih letih priča procesom liberalizacije, deregulacije in internacionalizacije. Ti procesi so povzročili v zadnjem desetletju številne spremembe na obstoječih trgih, opaziti pa je bilo pospešen razvoj novih trgov, ki včasih niso igrali pomembnejše vloge. Vodilno vlogo na tem trgu so vse do konca 70-ih let imeli severnoameriški in zahodnoevropski trgi, ki pa se jim je v 80-ih pridružil japonski trg in kmalu postal eden najbolj razvitih. Ti trgi so danes zreli in delno tudi že zasičeni. Nadaljnja rast življenjskega zavarovanja se je tu ustavila, oziroma je v fazi upadanja, saj je bila stopnja rasti v letu 2003 negativna.

V drugi skupini pa imamo razvijajoče se trge, ki so dosegli do dvakrat višjo stopnjo rasti v letih 1993-2002, pa tudi v letu 2003 je njihova stopnja rasti pozitivna. To so trgi južne in vzhodne Azije oziroma azijski tigri. S končevanjem tranzicijskega prehoda pa so se pojavili razvijajoči se trgi vzhodne Evrope. Na teh trgih je stopnja rasti v letu 2003 presegla 18 odstotkov. Obstajajo pa tudi trgi, ki so v obdobju 1993-2002 dosegli povprečno rast okoli 10 odstotkov, v letu 2003 pa je bila rast negativna. To so trgi v državah Latinske Amerike, srednjega Vzhoda, centralne Azije in Afrike. Prav Afrika najbolj močno izstopa v negativni stopnji rasti, ki je v letu 2003 dosegla 15 odstotkov.

Slovenski trg življenjskih zavarovanj spada med razvijajoče trge, saj je bil v letu 2002 na tem trgu delež življenjskih zavarovanj le okoli 22 odstotkov, medtem ko na razvitih trgih ta odstotek presega številko 55. Naraščanje deleža življenjskih zavarovanj je pomembno zlasti sedaj, ko smo del notranjega evropskega trga, ki deluje po zdravih in močnih konkurenčnih pravilih igre. Ta enotni notranji trg je nastal z združevanjem poprej segmentiranih kapitalskih trgov. Rezultat je ogromen evrokapitalski trg, ki predstavlja resno konkurenco tako ameriškemu, kot tudi japonskemu trgu. Zaradi večjega obsega poslovanja ter večje ponudbe in povpraševanja se bo povečala likvidnost, hkrati pa zmanjšala spremenljivost trga. Zmanjšanje spremenljivosti trga je moč pričakovati tako zaradi večje diverzifikacije portfelja kot tudi zaradi širše geografske razpršenosti trga. Ena izmed pomembnih novosti je tudi večja preglednost poslovanja, ki bo

povečala konkurenco pri potencialnih zavarovancih. Zavarovalnice bodo morale prilagoditi svoje strategije in poslovne vizije novim okoliščinam na trgu ter predvsem ugotoviti kako bo večja transparentnost cen vplivala na njihovo konkurenčnost. Najhitrejši indikator uspešnosti zavarovalnic bodo borze oziroma cene delnic. Zavarovalnice, ki bodo izkazovale primerjalno slabše rezultate, bodo zelo hitro izgubile ugled, kar bo še dodatno znižalo vrednost njihovih delnic.

Za slovenske zavarovalnice je pomembno, da se bodo pripravile na pritiske tujih zavarovalnic ter utrdile svoj položaj na domačem trgu, z večjo prepoznavnostjo pa skušale uspeti tudi na evropskem trgu. Prav tako pomembna naloga je izdelava pravilne strateške usmeritve, kajti le tako bodo lahko izkoristile številne priložnosti, ki nam jih ponuja evropski zavarovalniški trg.

LITERATURA

1. Bešter Helena: Zbornik 11. dnevov slovenskega zavarovalništva. Ljubljana : Slovensko zavarovalno združenje, 2004. 470 str.
2. Bijelić Mile: Zavarovanje in pozavarovanje. Ljubljana : Art agencija za Slovenico, 1998. 343 str.
3. Bogataj Marija: Življenjska zavarovanja. Portorož : Fakulteta za pomorstvo in promet, 1998. 301 str.
4. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor : Založba Obzorja, 1983. 351 str.
5. Borak Neven: Evropski zavarovalniški trgi. Bančni vestnik, Ljubljana, 2000, 10, str. 30-45.
6. Gjerkeš Boštjan: Vloga in pomen življenjskega zavarovanja. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 44 str.
7. Greene Mark, Trieschmann James, Gustavson Sandra: Risk and insurance. South-Western Publishing Co : Cincinnati (Ohio), 1992. 749 str.
8. Harrington Scott E., Niehaus Gregory R.: Risk management and insurance. Boston : Irwin/McGraw-Hill, 1999. 674 str.
9. Hartman Rasto: Dinamični učinki integracije in drugih sprememb na zavarovalstvo Evropske skupnosti. Doktorska disertacija. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1994. 228 str.
10. Jenko Gorazd: Zgodovinski razvoj pokojninskih sistemov. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 46 str.
11. Glavnik Mitja: Nova obdavčitev življenjskih zavarovanj. Finančne novice, Ljubljana, 1(2004), 2, str. 3.
12. Jakopin Suzana: Naložbe življenjskih zavarovanj. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2001. 34 str.
13. Kodrič Sandi: Življenjsko zavarovanje ali neposredno varčevanje v vzajemnih skladih?. Delničar, Ljubljana, 2002, april, str. 16.
14. Lubej Samo: Hrvaška doživlja popularizacijo vzajemcev. Finančne novice, Ljubljana, 1(2004), 1, str. 6.
15. Martinčič Mateja: Pogodbe življenjskega zavarovanja v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1995. 52 str.
16. Matevljič Martina: Prvi pokojninski sklad republike Slovenije in pokojninski boni. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 97 str.
17. Mrak Mojmir: Vpliv uvedbe evra na gospodarske subjekte. Bančni vestnik, Ljubljana, 1998, 12, str. 14 – 16.
18. Okorn Bojana: Primerjava pokojninskih stebrov v Sloveniji in v Veliki Britaniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 41 str.
19. Skipper Harald D., Jr.: International risk and insurance. Boston : McGraw-Hill Co, 1998. 756 str.
20. Stanovnik Tine: Javne finance. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1998. 194 str.
21. Šmigoc Matjaž: Razvoj svetovnega zavarovalnega trga življenjskih zavarovanj po letu 1990. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2002. 46 str.

22. Šoštarič Nikola: Denar za življenjska zavarovanja se bo lahko plemenitil v investicijskih skladih, Večer, Maribor, 21.04.2004, str. 5
23. Štrovs Marko: Reforma pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Gospodarski vestnik, Ljubljana, 1997, 47, str. 95 – 100.
24. Vešligaj Jaka: Oblike prostovoljnega pokojninskega zavarovanja v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 44 str.
25. Žnidaršič Kranjc Alenka: Kako prevzeti odgovornost za lastno starost. Ljubljana : Gospodarski vestnik, 2000. 139 str.

VIRI

1. Bela knjiga o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Ljubljana : Vlada Republike Slovenije. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. 1997. 313 str.
2. Bilten Banke Slovenije. Ljubljana : Banka Slovenije, 13(2004), 1, 133 str.
3. Davis E. Philip: Institutional investors, financial market efficiency and financial stability. [URL:<http://www.zen13767.zen.co.uk/institutional-investors-and-capital-markets1.pdf>], 2004.
4. European Insurance in Figures. Paris : Comite Europeen des Assurances, 2001. 163 str.
5. International Monetary Fund, Republic of Slovenia: New Challengers Confronting the Social Insurance system. Ljubljana, 1995. 66 str.
6. Interno gradivo KD Investments d.d., Ljubljana, 2004.
7. Interno gradivo Zavarovalnice Generali d.d. Ljubljana, 2004.
8. Kukar Stanka: Medgeneracijski transferi dohodkov. Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1995. 5 str.
9. Nova ljubljanska banka d.d. [URL: [http:// www.nlb.si](http://www.nlb.si)], 10.11.2004.
10. Policy Issues in Insurance: Investment, Taxation, Insolvency. Centre for co-operation with Economies in Transition. Paris : OECD, 1996. 160 str.
11. Slovensko zavarovalno združenje. [URL: [http:// www.zav-zdruzenje.si/statistika.htm](http://www.zav-zdruzenje.si/statistika.htm)], 15.12.2004.
11. Triglav – družba za upravljanje d.o.o. [URL: <http://www.triglav-du.si>], 23.10.2004.
12. Vzajemci.com. [URL: <http://www.vzajemci.com>], 22.12.2004.
13. World insurance in 2003. Swiss Re, sigma 3/2004, 42 str. [URL: <http://swissre.com>], 23.10.2004.
14. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ - 1 (Uradni list RS, št. 106/99).
15. Zakon o spremembah in dopolnitvah zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju ZPIZ-1C (Uradni list RS, št. 109/2001).
16. Zakon o dohodnini (Uradni list RS št. 54/2004).
17. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS št. 13/2000).
18. Zavarovalnica Triglav, d.d. [URL: <http://www2.zav-triglav.si>], 26.10.2004.
19. Zavarovanci pokojninskega in invalidskega zavarovanja. [URL:<http://zpiz.si/iso/Zavarovanci/zavarovanci.html>], 21.09.2004

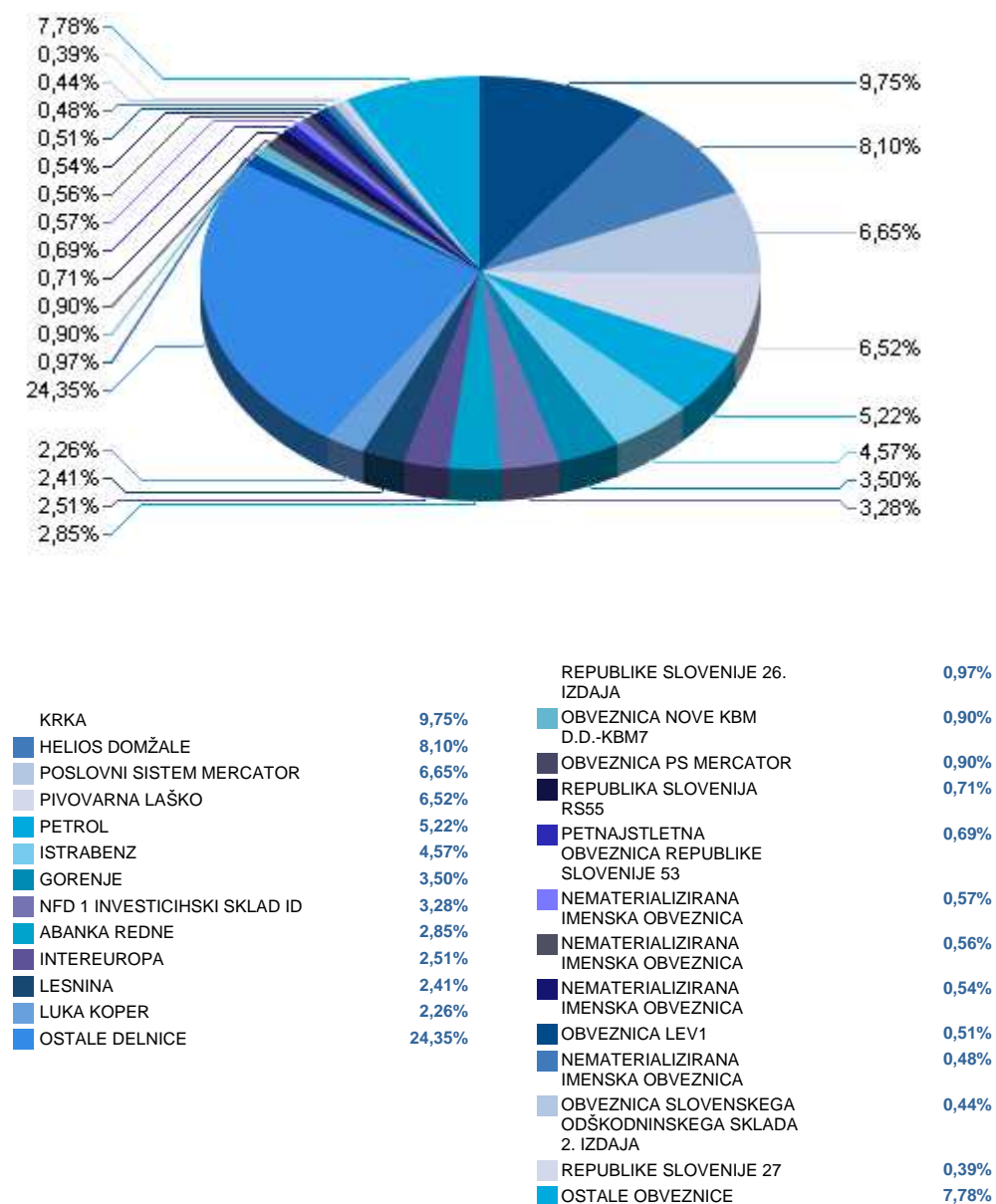
PRILOGE

Priloga 1: Sestava naložb življenjskih zavarovalnic izbranih držav članic EU v letu 1998
(v %)

	Velika Britanija	Francija	Nemčija	Italija
Likvidne naložbe	5	1	1	0
Posojila	1	2	57	1
Domače obveznice	25	74	14	75
Domače delnice	48	15	17	12
Sredstva v posesti	6	7	4	1
Naložbe v tujini	13	0	0	0

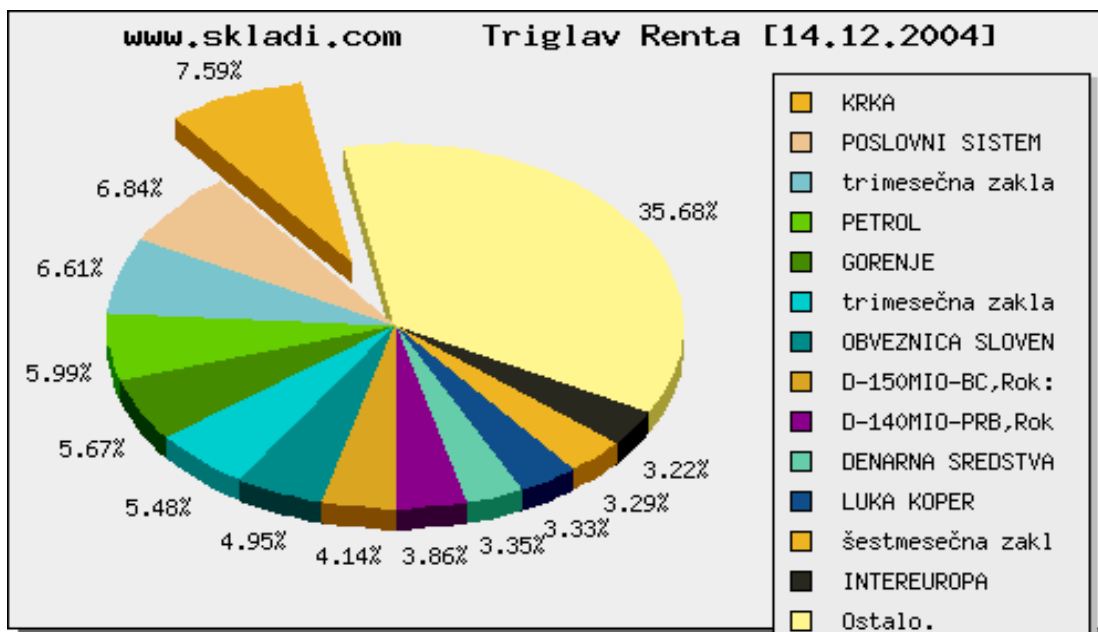
Vir: Davis, 2001, str. 12.

Priloga 2: **Struktura naložb delniške investicijske družbe Triglav Steber 1 na dan 7. 1. 2005**

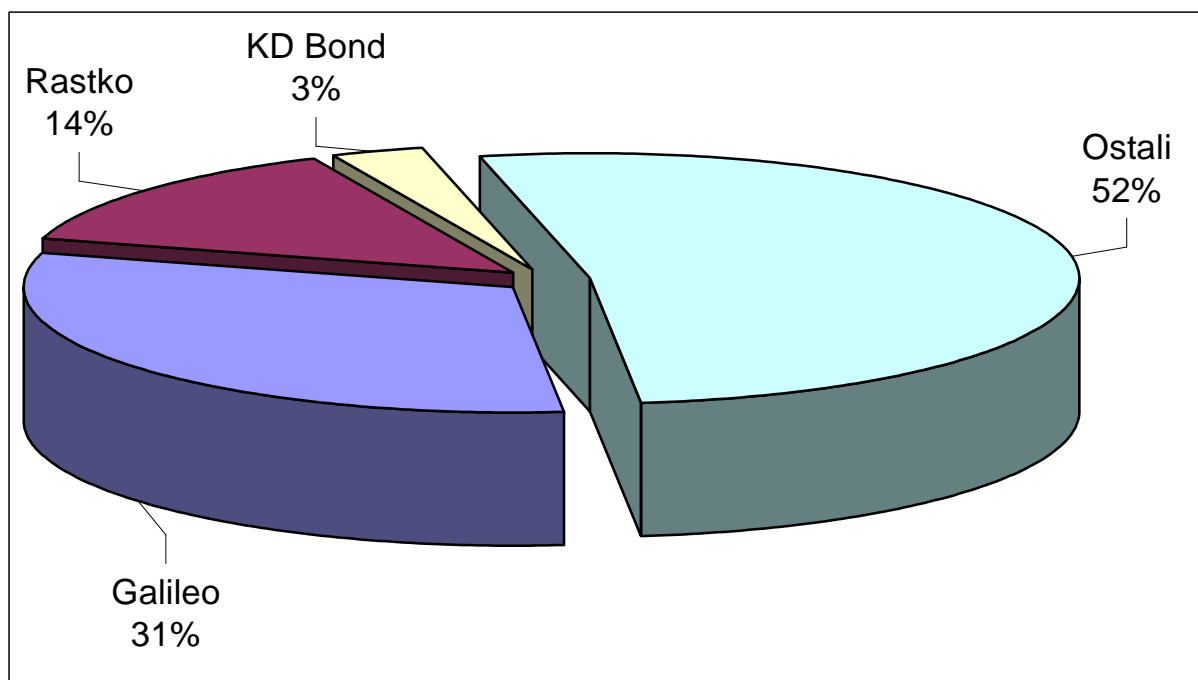
Vir: Triglav – Družba za upravljanje d.o.o., 2004.

Priloga 3: **Struktura naložb uravnoteženega vzajemnega sklada Triglav Renta dan 14. 12. 2004**

Vir: Informacije o skladih na njihovi internetni strani, 2004.

Priloga 4: Deleži vzajemnih skladov družbe KD Investments med vsemi slovenskimi vzajemnimi skladi na dan 31. 12. 2004

Vir : Interno gradivo KD Investments, 2004.

Priloga 5: Naložbe posebnega vzajemnega sklada Galileo na dan 31. 12. 2004

Zap. št.	Izdajatelj	Delež naložbe v vseh sredstvih (v %)	Zap.št.	Izdajatelj	Delež naložbe v vseh sredstvih (v %)
1.	KRKA D. D.	8,16	11.	KOLINSKA D. D.	1,38
2.	MERCATOR D. D.	6,93	12.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,32
3.	PETROL D. D.	6,48	13.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,32
4.	REPUBLIKA SLOVENIJA	5,69	14.	NOVA LJUBLJANSKA BANKA D. D.	1,23
5.	GORENJE D. D.	5,07	15.	ISTRABENZ D. D.	1,18
6.	MERKUR D. D.	3,74	16.	SALUS, LJUBLJANA D. D.	1,18
7.	SLOVENSKA ODŠKODNINSKA DRUŽBA D. D.	3,00	17.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,17
8.	REPUBLIKA SLOVENIJA	2,22	18.	ŽITO D. D.	1,12
9.	LUKA KOPER	2,02	19.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,08
10.	DROGA PORTOROŽ D. D.	1,42	20.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,06
	SKUPAJ PRVIH 20 NALOŽB				56,77
	DRUGE NALOŽBE				26,71
	DENARNA SREDSTVA				0,46
	DEPOZITI				15,86
	TERJATVE				0,20
	SKUPAJ				100,00

Vir: Interno gradivo KD Investments, 2004.

Priloga 6: Naložbe posebnega vzajemnega sklada Rastko na dan 31. 12. 2004

Zap. št.	Izdajatelj	Delež naložbe v vseh sredstvih (v %)	Zap.št.	Izdajatelj	Delež naložbe v vseh sredstvih (v %)
1.	KRKA D.D.	9,70	11.	REPUBLIKA SLOVENIJA	2,14
2.	PETROL D.D.	9,65	12.	CINKARNA CELJE D. D.	1,98
3.	GORENJE D.D.	9,62	13.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,79
4.	MERCATOR D.D.	9,56	14.	ABANKA VIPA D. D.	1,63
5.	MERKUR D.D.	4,56	15.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,62
6.	INTEREUROPA D. D.	3,27	16.	ŽITO D. D.	1,45
7.	JUTEKS D. D.	2,71	17.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,14
8.	LUKA KOPER D. D.	2,30	18.	DROGA PORTOROŽ D. D.	1,13
9.	SALUS, LJUBLJANA D. D.	2,23	19.	HELIOS DOMŽALE D. D.	1,11
10.	AERODROM LJUBLJANA D. D.	2,19	20.	REPUBLIKA SLOVENIJA	1,07
	SKUPAJ PRVIH 20 NALOŽB				70,85
	DRUGE NALOŽBE				18,19
	DENARNA SREDSTVA				1,71
	DEPOZITI				9,22
	TERJATVE				0,03
	SKUPAJ				100,00

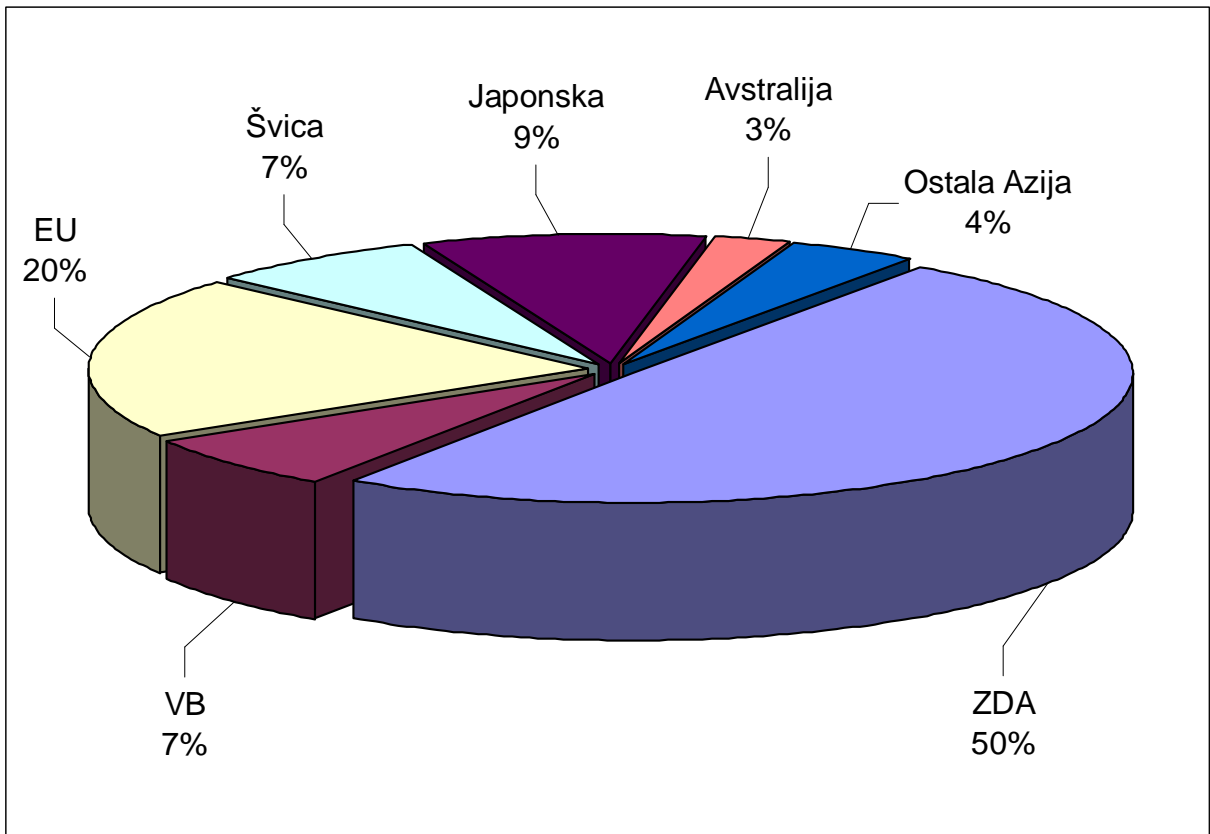
Vir: Interno gradivo KD Investments, 2004.

Priloga 7: Naložbe posebnega vzajemnega sklada KD Bond na dan 31. 12. 2004

Zap. št.	Izdajatelj	Oznaka	Delež naložbe v vseh sredstvih (v %)	Zap.št.	Izdajatelj	Oznaka	Delež naložbe v vseh sredstvih (v %)
1	SLOVENSKA ODŠKODNINSKA DRUŽBA D.D.	SOS2E	8,31	11	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS41	2,41
2	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS57	5,77	12	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS29	2,27
3	REPUBLIKA SLOVENIJA	TZM78	4,39	13	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS51	2,26
4	REPUBLIKA SLOVENIJA	TZM80	4,37	14	PROBANKA D.D.	PRB7	2,16
5	REPUBLIKA SLOVENIJA	TZM79	3,51	15	FACTOR BANKA D.D. LJUBLJANA	FB08	2,04
6	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS50	3,17	16	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS54	1,97
7	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS21	3,05	17	NOVA LJUBLJASKA BANKA D.D.	NLB7	1,89
8	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS53	2,95	18	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS40	1,83
9	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS39	2,80	19	NOVA LJUBLJANSK A BANKA D.D.	NLB12	1,81
10	REPUBLIKA SLOVENIJA	RS38	2,55	20	NOVA LJUBLJANSK A BANKA D.D.	NLB16	1,77
	SKUPAJ PRVIH 20 NALOŽB						61,25
	DRUGE NALOŽBE						17,24
	DENARNA SREDSTVA						0,88
	DEPOZITI						20,60
	TERJATVE						0,03
	SKUPAJ						100,00

Vir: Interno gradivo KD Investments, 2004.

Priloga 8: Geografska razpršenost naložb vzajemnega sklada Globalstock, upravljalca Deutsche Asset Management, 15. 12. 2004

Vir: Interno gradivo Zavarovalnice Generali d. d. Ljubljana, 2004.

Priloga 9: Obdavčitev življenjskih zavarovanj za različne dobe trajanja zavarovanja po Zдох - 1

	Doba zavarovanja < 10 let		Doba zavarovanja ≤ 10 let	
	ZDPZP	Zdoh-1	ZDPZP	Zdoh-1
Premija	obdavčena: 6,5 %	ni dohodnine	ni obdavčena	ni dohodnine
Zavarovalna vsota za primer smrti	ni obdavčena	ni dohodnine	ni obdavčena	ni dohodnine
Zavarovalna vsota za primer preživetja	ni obdavčena	dohodnina	ni obdavčena	zavarovalec=upravičenec ⇒ ni dohodnine
				zavarovalec≠upravičenec ⇒ ni dohodnine
Odkupna vrednost	ni obdavčena (plačaš davek že pri premiji)	dohodnina	pred potekom 10 let: 6,5 % od skupne vrednosti	pred potekom 10 let: dohodnina
			po preteku 10 let od sklenitve: ni obdavčitve	po preteku 10 let od sklenitve: ni dohodnine v primeru, da je zavarovalec=upravičenec
				po preteku 10 let od sklenitve: dohodnina v primeru, da je zavarovalec≠upravičenec

Vir: Glavnik, 2004, str. 3-4.

SLOVARČEK ZAVAROVALNIŠKIH IZRAZOV

ZAVAROVALNA POLICA je pogodba med zavarovalnico in zavarovalcem, v kateri so določene pravice in dolžnosti teh dveh pogodbenih strank. Osebe, ki nastopajo v tej pogodbi, pa so: zavarovalnica, ponudnik, zavarovalec, zavarovanec in pa upravičenec.

ZAVAROVATELJ oziroma ZAVAROVALNICA pomeni stranko v zavarovalnem obligacijskem razmerju. Je samostojna organizacija, ki kot svojo temeljno gospodarsko dejavnost opravlja zavarovanje.

PONUĐNIK je oseba, ki želi skleniti zavarovalno pogodbo. Ko je le-ta podpisana, pa ponudnik postane sklenitelj zavarovanja.

ZAVAROVALEC oziroma SKLENITELJ ZAVAROVANJA je tista oseba oziroma stranka v obligacijskem razmerju, ki sklene zavarovalno pogodbo z zavarovalnico in plača premijo.

ZAVAROVANEC je oseba, katere premoženje in/ali premoženjski interes je zavarovan in ki ji pripadajo pravice iz zavarovalne pogodbe. Lahko je ista oseba kot zavarovalec, ni pa nujno.

UPRAVIČENEC je oseba, ki je upravičena do odškodnine. Pri zavarovanju stvari in premoženja sta upravičenec in zavarovanec nujno ista oseba. Pri življenjskem zavarovanju pa ni nujno, da sta zavarovanec in upravičenec ista oseba, ker je zavarovanec nevarnostni objekt. Če on umre, dobi odškodnino npr. sorodnik – upravičenec.

NEVARNOSTNI OBJEKT je vsak objekt, ki je v gospodarski nevarnosti; torej tisti, pri katerem lahko preide do nevarnostnega dogodka in posledično do gospodarske škode.

NEVARNOSTNI SUBJEKT je gospodarski subjekt, ki mu nevarnostni objekt gospodarsko in pravno pripada na en ali drugi način ali mu je celo enak (ko gre za človeka).

ZAVAROVALNI PRIMER ali ZAVAROVALNI DOGODEK je nevarnostni dogodek, zaradi katerega se sklene zavarovanje (požar, avtomobilska nesreča, smrt, doživetje določenega obdobja pri življenjskem zavarovanju ...).

RIZIKO je pojem, ki ima več pomenov. Lahko pomeni tveganje, verjetnost, da pride do nevarnostnega dogodka, nevarnostni objekt (avto, hiša,...), lahko pa označuje gospodarsko nevarnost (požar, snežni plaz, ...).

PREMIJA je cena zavarovanja oziroma plačilo za gospodarsko varnost, ki jo nudi zavarovalnica zavarovalcu. Pri plačilu premije gre torej za kupoprodajo, pri kateri je prodajalec zavarovalnica, kupec zavarovalec, predmet gospodarska varnost, cena pa je premija.

ODŠKODNINA pomeni poglobitno dajatev zavarovalnice samo nekaterim izjemnim zavarovalcem. Je zunanji izraz in potrditev gospodarske varnosti. Izjemnim pomeni tistim, pri katerih je nastal zavarovalni primer, ki je predmet zavarovalne pogodbe.

ZAVAROVALNINA je dajatev zavarovalnice, ki je napisana v zavarovalni pogodbi. Zavarovalnina se izplača npr. pri življenjskem zavarovanju ob doživetju določenega obdobja oziroma ob smrti zavarovalca. Je širši pojem od odškodnine.

ZAVAROVALNA VSOTA je največja obveznost, ki jo ima zavarovalnica do zavarovalca in je napisana na zavarovalni polici. Določi se sporazumno med zavarovalnico in zavarovalcem. Lahko pa jo predpiše zavarovalnica, ki določi tudi postopek izračuna zavarovalne vsote. Izbere jo (zavarovalno vsoto) zavarovalec, ki na podlagi izbire plača tudi ustrezno višino premije.

ODKUPNA VREDNOST POLICE je znesek, ki ga zavarovalnica plača zavarovancu v primeru predčasne odpovedi pogodbe iz življenjskega zavarovanja. Višina je enaka vrednosti premoženja na naložbenem računu, zmanjšana za izstopne stroške. V primeru, da se zavarovalna pogodba razdre pred potekom 10 let, mora zavarovalnica plačati davek od prometa zavarovalnih poslov, ki ga zaračuna zavarovancu. Višina odkupne vrednosti je torej enaka vrednosti premoženja na naložbenem računu – izstopni stroški – davek.

MATEMATIČNA REZERVACIJA je pri življenjskem zavarovanju del vplačanih premij, namenjenih izplačilu obveznosti, ki bodo dospele oziroma nastale v naslednjih letih. Matematične rezervacije izračunavamo s posebnimi metodami aktuarske matematike.